

**Między gospodarką
a bezpieczeństwem:
ewolucja relacji
Chiny-EŚW
w latach 2022-2025**

PRACE IEŚ 07/2025

Recenzent dr hab. Arkadiusz Czwołek prof. UMK,
Instytut Stosunków Międzynarodowych,
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Copyright Instytut Europy Środkowej

ISBN 978-83-68760-002

Wydawca

Instytut Europy Środkowej

ul. Niecała 5

20-080 Lublin, Polska

www.ies.lublin.pl

Projekt graficzny i skład Amadeusz Targoński

Ilustracja © SeamlessPatterns | shutterstock.com

Druk www.drukarniaakapit.pl

Jędrzej Jander

**Między gospodarką
a bezpieczeństwem:
ewolucja relacji
Chiny-EŚW
w latach 2022-2025**

Spis treści

Tezy.....	7
Wstęp.....	9
1. Chiny a Bałkany Zachodnie.....	17
2. Chiny a państwa Europy Południowo-Wschodniej w UE (UE SEE)	35
3. Chiny a państwa Grupy Wyszehradzkiej.....	47
4. Chiny a państwa bałtyckie	61
Podsumowanie	71
Bibliografia.....	77

Tezy

- W latach 2022-2025 współpraca między ChRL a państwami Europy Środkowo-Wschodniej weszła w fazę głębokiego kryzysu, a w przypadku części państw uległa faktycznemu zamrożeniu, którego źródłem była fundamentalna asymetria interesów. O ile państwa regionu w znacznym stopniu koncentrowały się na pragmatycznych celach gospodarczych, o tyle Chiny traktowały format przede wszystkim jako narzędzie geopolityczne. Nie bez znaczenia pozostawała także heterogeniczność państw EŚW, znajdująca odzwierciedlenie w odmiennych postawach i zaangażowaniu we współpracę z Chinami. Podczas gdy większość państw EŚW obniżyła poziom zaangażowania w relacje polityczne z ChRL, niektóre z nich – przede wszystkim Serbia i Węgry – pogłębiły te relacje w bezprecedensowym stopniu.
- W latach 2022-2025 doszło do wyraźnej fragmentaryzacji i polaryzacji regionu. Wyłoniła się grupa państw dążących do strategicznego zbliżenia z Chinami (m.in. Węgry, Serbia, Słowacja), które przyciągnęły bezprecedensowy napływ chińskich inwestycji, zwłaszcza w sektorze pojazdów elektrycznych. W opozycji znalazły się państwa stawiające na bezpieczeństwo i sojusze transatlantyckie (państwa bałtyckie, Czechy, Rumunia), które aktywnie wdrażają strategię „de-riskingu”. Pozostałe państwa (m.in. Polska, Słowenia) próbują balansować między wymogami bezpieczeństwa a interesami

gospodarczymi. Wobec upadku formatu multilateralnego Chiny skoncentrowały się na relacjach bilateralnych z najbardziej przychylnymi im partnerami, zmieniając model zaangażowania z kredytów infrastrukturalnych na strategiczne inwestycje przemysłowe.

- Rozczarowanie niespełnionymi obietnicami inwestycyjnymi Chin wśród części państw EŚW oraz niezgodność chińskich praktyk z normami UE potęgowały napięcia, natomiast ostatecznym katalizatorem rozpadu relacji okazały się zmiany geopolityczne – zaostrzenie rywalizacji USA-Chiny i rosyjska inwazja na Ukrainę. Chińska polityka „prorosyjskiej neutralności” i wsparcie udzielane Federacji Rosyjskiej sprawiły, że w większości państw regionu kwestie bezpieczeństwa zaczęły dominować nad kalkulacjami gospodarczymi. W konsekwencji doprowadziło to do opuszczenia formatu przez państwa bałtyckie oraz do głębokiego ochłodzenia relacji z Pekinem w większości stolic EŚW.

Wstęp

Rok 2012 stanowi kluczową cezurę w analizie współczesnych stosunków Chin z Europą Środkowo-Wschodnią (EŚW)¹. Był to moment przełomowy z dwóch powodów. Pierwszym było przejęcie władzy w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) przez Xi Jinpinga (wybranego na sekretarza generalnego KPCh w listopadzie 2012 r. i przewodniczącego ChRL w marcu 2013 r.), które zainicjowało nową erę w chińskiej polityce zagranicznej, skutkując definitywnym odejściem od sformułowanej przez Denga Xiaopinga (faktycznego przywódcy Chin w latach 1978-1989) doktryny strategicznego wyczekiwania pod hasłem „ukrywania potencjału i czekania na swój czas” (chiń. 韬光养晦, taoguang yanghui) na rzecz bardziej aktywnej polityki zagranicznej o globalnym zasięgu.

Drugim powodem była inauguracja w kwietniu 2012 r. w Warszawie formatu współpracy między Chinami a 16 państwami EŚW, znanego jako „16+1”². Format

¹ Na potrzeby niniejszej pracy termin *Europa Środkowo-Wschodnia* (EŚW) odnosi się do państw uczestniczących w formacie „16+1” w momencie jego inauguracji. Objął on 11 członków UE (Polska, Czechy, Słowacja, Estonia, Łotwa, Litwa, Węgry, Słowenia, Rumunia, Bułgaria oraz Chorwacja, która przystąpiła do UE w 2013 r.) oraz 5 państw Bałkanów Zachodnich (Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia Północna i Serbia).

² Pomimo zmian w składzie i liczbie państw uczestniczących w formacie „16+1” (dołączenie Grecji w 2019 r., odłączenie się państw bałtyckich w latach 2021-2022), na potrzeby niniejszej pracy będzie on nazywany „16+1” bez względu na jego aktualną liczebność i skład, aby zaznaczyć kontynuację z jego pierwotną formułą z 2012 r.

ten szybko zyskał na znaczeniu po ogłoszeniu przez Xi Jinpinga w 2013 r. Inicjatywy Pasa i Szlaku (BRI, ang. Belt and Road Initiative), globalnego projektu rozbudowy połączeń infrastrukturalnych, handlowych i politycznych. Platforma „16+1” została włączona w ramy BRI, stając się kluczowym mechanizmem promowania chińskich projektów w Europie. Z perspektywy Chin region EŚW miał pełnić funkcję logistycznej bramy do rynków Unii Europejskiej oraz stanowić obszar budowania wpływów politycznych wewnątrz struktur UE. Państwa EŚW liczyły z kolei na przyciągnięcie chińskich inwestycji, dostęp do kapitału na rozwój infrastruktury i dywersyfikację rynków zbytu.

Dynamika współpracy w ramach formatu, który w 2019 r. został rozszerzony o Grecję, uległa jednak istotnej zmianie. Początkowy entuzjazm ustąpił miejsca narastającemu rozczarowaniu, a ostatecznie doprowadził do głębokiego kryzysu, co stanowi centralny problem badawczy niniejszej pracy. W przypadku większości państw regionu EŚW współpraca okazała się obarczona fundamentalną asymetrią celów: pragmatyczne, transakcyjne potrzeby gospodarcze państw EŚW zderzyły się z długofalową strategią geopolityczną Chin. Niespełnione obietnice inwestycyjne, rosnące deficyty handlowe oraz niekompatybilność chińskiego modelu działania z normami prawnymi UE (np. w zakresie przejrzystości i zamówień publicznych) pogłębiły sceptycyzm w części państw regionu. W przypadku innych – Węgier, Serbii, a później także Słowacji – okres po 2022 r. przyniósł pogłębienie relacji z ChRL, zarówno politycznych, jak i gospodarczych.

Co więcej, zmiany w środowisku międzynarodowym drastycznie zwiększyły koszty polityczne bliskiej współpracy z Pekinem. Zaostrzająca się rywalizacja amerykańsko-chińska oraz ewolucja polityki UE (która w 2019 r. określiła Chiny mianem „partnera, konkurenta

gospodarczego i systemowego rywala”) zmusiły państwa EŚW do przewartościowania swoich relacji z ChRL. Punktem krytycznym okazała się pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. Chińska polityka „prorosyjskiej neutralności”, wsparcie dla rosyjskiej maszyny wojennej oraz strategiczne zbliżenie z władzami FR sprawiły, że w większości państw EŚW, postrzegających Rosję jako zagrożenie egzystencjalne, kwestie bezpieczeństwa zdominowały kalkulacje gospodarcze. Istotne znaczenie w tym kontekście miała rola USA, postrzeganych przez wiele państw EŚW jako gwarant ich bezpieczeństwa. Państwa regionu, postawione przed wyborem między niepewną perspektywą korzyści gospodarczych ze współpracy politycznej z Chinami a gwarancjami bezpieczeństwa wynikającymi z członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim, w zdecydowanej większości opowiedziały się za tym drugim rozwiązaniem. Doprowadziło to do fragmentaryzacji formatu – Litwa (2021), a następnie Łotwa i Estonia (2022) opuściły inicjatywę (redukując ją do „14+1”) – oraz do głębokiej polaryzacji stanowisk w regionie, z Węgrami i Serbią zacieśniającymi relacje z ChRL w opozycji do większości.

Niniejsza praca stanowi wstęp do analizy; ma charakter przeglądowy, otwierający debatę o ewolucji stosunków politycznych i gospodarczych pomiędzy ChRL a państwami EŚW w latach 2022-2025. Jest to okres narastającej dywergencji w polityce wobec Chin pomiędzy tymi państwami regionu, które dostosowały się do polityki zachodnich sojuszy i oddaliły politycznie od Pekinu, a nielicznymi państwami, które zdecydowały się pogłębić partnerstwo z ChRL. Przedmiotem analizy są przyczyny kryzysu wielostronnego formatu współpracy oraz wpływ czynników geopolitycznych na zróżnicowanie polityk państw regionu wobec Pekinu. Praca stawia następujące pytania badawcze:

- Jakie czynniki – wewnętrzne i zewnętrzne – zdeterminowały kryzys współpracy w ramach formatu „16+1”?
- W jaki sposób rywalizacja amerykańsko-chińska oraz inwazja Rosji na Ukrainę wpłynęły na percepcję Chin w regionie i politykę poszczególnych państw EŚW wobec Pekinu?
- Jakie są przyczyny i konsekwencje narastających różnic w podejściu państw regionu do współpracy z Chinami po 2022 r.?

Główna teza niniejszej pracy wskazuje, że podłożem kryzysu formatu „16+1” była fundamentalna asymetria interesów, w ramach której transakcyjne podejście państw EŚW pozostawało w opozycji do geopolitycznej strategii Chin. Z kolei głównym katalizatorem fragmentaryzacji i osłabienia formatu okazały się gwałtowne zmiany w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego – zaostrzająca się rywalizacja chińsko-amerykańska, strategia „de-riskingu” UE oraz wojna w Ukrainie, wywołana przez rosyjski ekspansjonizm. Relacje z Chinami zaczęły być postrzegane w dużej mierze przez pryzmat bezpieczeństwa, a w obliczu destabilizacji regionu przez agresywną politykę Federacji Rosyjskiej większość państw EŚW zaczęła przywiązywać większą wagę do sojuszy transatlantyckich niż do gospodarczych obietnic władz w Pekinie. Podkreślić należy, że format „16+1” od początku obciążony był fundamentalną asymetrią oczekiwań. Państwa EŚW zakładały realizację pragmatycznych, krótkoterminowych potrzeb w zakresie handlu i inwestycji, podczas gdy Chiny realizowały złożoną agendę, łączącą ekspansję gospodarczą z budowaniem wpływów politycznych w różnych regionach świata. Ta asymetria – transakcyjna filozofia rządów w państwach EŚW versus globalna, długofalowa strategia Chin – okazała się kruchą podstawą dla partnerstwa.

Chińska zasada nieingerencji, czyli udzielanie pożyczek bez względu na uchybienia prawne, kwestie etyczne i ustrój – będąca atutem w wielu państwach Azji i Afryki – w Europie Środkowo-Wschodniej, a szczególnie w państwach członkowskich UE stała się obciążeniem. Chińskie projekty, których warunki, finansowanie i realizacja często pozbawione były przejrzystości, wielokrotnie kolidowały z przepisami UE, m.in. dotyczącymi zamówień publicznych, ujawniając niekompatybilność modelu BRI z polityczno-prawną rzeczywistością części państw regionu. Format „16+1” zaczął być coraz szerzej postrzegany jako narzędzie budowania chińskich wpływów w UE i tym samym osłabiania wspólnej polityki europejskiego bloku wobec ChRL. Stało się to oficjalnym uzasadnieniem decyzji o opuszczeniu formatu współpracy Chiny-EŚW przez Litwę w maju 2021 r. Litewski minister spraw zagranicznych Gabrielius Landsbergis otwarcie określił platformę „16+1” jako dzielącą z punktu widzenia wspólnych interesów UE i wezwał pozostałe państwa do jej porzucenia na rzecz bardziej spójnej, ogólnoeuropejskiej polityki wobec Państwa Środka³.

Polityka „prorosyjskiej neutralności” władz w Pekinie po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę w 2022 r. miała destruktywny wpływ na relacje polityczne ChRL z większością państw EŚW. Stanowisko Chin wobec tego konfliktu zbrojnego wynika w dużej mierze z ich długofalowej rywalizacji strategicznej ze Stanami Zjednoczonymi. „Partnersstwo bez granic” z Rosją, ogłoszone na kilka tygodni przed inwazją na Ukrainę, stanowi fundament wysiłków Pekinu na rzecz stworzenia alternatywnego ładu światowego

³ G. Stec, *17+1 format + Diplomatic damage control + EU-US cooperation*, Merics.org, 02.06.2021, <https://merics.org/en/merics-briefs/171-format-diplomatic-damage-control-eu-us-cooperation> [17.08.2025].

w miejsce obecnego, który Kreml i Zhongnanhai⁴ zgodnie postrzegają jako fasadę amerykańskiej hegemonii. W tym kontekście niepowodzenie Federacji Rosyjskiej w Ukrainie byłoby dla Chin strategiczną porażką. Z kolei przedłużająca się wojna, która pochłania zasoby i uwagę Zachodu, jest dla Chin korzystna, szczególnie w kontekście ich dążenia do podporządkowania sobie Tajwanu. ChRL dostarcza Federacji Rosyjskiej ogromne ilości dóbr podwójnego zastosowania, komponentów i surowców niezbędnych do rosyjskiej produkcji wojskowej – m.in. elektroniki, maszyn, części pojazdów i optyki⁵. Z tego powodu Ukraina i jej zachodni sojusznicy oskarżają Chiny o bycie kluczowym wspornikiem rosyjskiej maszyny wojennej.

Wyrazem tego, że niektóre państwa regionu EŚW traktują ChRL jako zagrożenie dla swojego bezpieczeństwa, była decyzja Łotwy i Estonii o opuszczeniu formatu „16+1” w sierpniu 2022 r. (Litwa wykonała ten krok jeszcze w poprzednim roku). Uwidoczniły się narastające w regionie EŚW różnice w podejściu do Chin. Zdecydowana większość państw regionu sceptycznie podchodziła do dalszej współpracy z Chinami w dotychczasowej formule. W efekcie doszło do faktycznego zamrożenia zredukowanego liczebnie formatu. W wyraźniej opozycji do większości znalazły się Węgry i Serbia, które po 2022 r. zacieśniły sojusz i współpracę z ChRL, która również skoncentrowała się na relacjach dwustronnych ze swoimi najważniejszymi sojusznikami w regionie. Po 2023 r. do tego grona bliskich partnerów dołączyła Słowacja, a pewną inicjatywę w dążeniu do głębszej współpracy przejawia też Słowenia.

⁴ Centralna siedziba Komunistycznej Partii Chin i Rady Państwowej ChRL, znajdująca się w Pekinie.

⁵ N. Sabanadze, A. Vasselier, G. Wiegand, *China-Russia alignment: a threat to Europe's security*, Merics.org, 26.06.2024, <https://merics.org/en/report/china-russia-alignment-threat-europes-security> [17.08.2025].

Dużą rolę w tych procesach odegrało przejęcie władzy przez polityków sceptycznych wobec polityki zagranicznej państw zachodnich (rząd Roberta Ficy na Słowacji), a także presja środowisk biznesowych (Słowenia). Ogólnie rzecz biorąc, w państwach blisko współpracujących z ChRL po 2022 r. zaznacza się prymat pragmatyzmu gospodarczego nad kwestiami bezpieczeństwa, szczególnie w kontekście wojny w Ukrainie.

Kolejna część pracy stanowi analizę relacji bilateralnych pomiędzy poszczególnymi państwami regionu a ChRL w latach 2022-2025. Na potrzeby niniejszego opracowania region EŚW został podzielony geograficznie, a częściowo również politycznie, na cztery grupy państw: Bałkany Zachodnie (Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia Północna, Kosowo), państwa Europy Południowo-Wschodniej w UE (Bułgaria, Chorwacja, Rumunia, Słowenia), państwa Grupy Wyszehradzkiej (Czechy, Polska, Słowacja, Węgry) oraz państwa bałtyckie (Estonia, Litwa, Łotwa).

1. Chiny a Bałkany Zachodnie

Państwa Bałkanów Zachodnich – Serbia, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Albania, Macedonia Północna oraz w bardzo ograniczonym stopniu Kosowo – odgrywają istotną rolę w chińskiej strategii wobec Europy Środkowo-Wschodniej. Region ten, nazywany w skrócie WB6 (od ang. „Western Balkans” i liczby państw wchodzących w jego skład), stanowi naturalny węzeł tranzytowy pomiędzy kontrolowanym przez chińskiego operatora portem w Pireusie (Grecja), Adriatykiem a Europą Środkową. Tym samym wpisuje się w chińską strategię skracania, dywersyfikacji i integracji szlaków handlowych, której wyrazem jest Inicjatywa Pasa i Szlaku (BRI). Spośród państw regionu szczególną rolę w chińskiej architekturze wpływów odgrywa Serbia, będąca dla ChRL kluczowym partnerem gospodarczym i politycznym. Na drugim biegunie pod względem poziomu chińskiego zaangażowania znajduje się Kosowo, którego państwowość nigdy nie została uznana przez władze ChRL. Pozostałe państwa – Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra oraz Macedonia Północna – doświadczyły chińskiego zaangażowania w postaci finansowania dużych inwestycji w infrastrukturę i energetykę w pierwszej dekadzie funkcjonowania formatu „16+1”, jednak po 2022 r. polityka zagraniczna tych czterech państw charakteryzowała się przede wszystkim dążeniem do członkostwa w UE oraz zacieśnienia relacji sojuszniczych w ramach NATO (którego

członkami są Albania, Czarnogóra i Macedonia Północna, a Bośnia i Hercegowina posiada status kandydata).

Serbia

Partnerstwo chińsko-serbskie zostało stopniowo sformalizowane poprzez serię porozumień: w 2009 r. ustanowiono partnerstwo strategiczne, w 2013 r. tzw. „pogłębione” partnerstwo strategiczne, a w 2016 r. „kompleksowe” partnerstwo strategiczne. W 2015 r. Belgrad podpisał memorandum o współpracy z Chinami w ramach BRI. Początkowy etap zaangażowania Chin w Serbii koncentrował się na udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie wielkoskalowych projektów infrastrukturalnych. Od 2009 do 2022 r. sfinansowano w ten sposób projekty o wartości ponad 7,5 mld USD⁶. Dalsza ewolucja nastąpiła po 2016 r., gdy chińskie podmioty weszły w posiadanie strategicznych aktywów przemysłowych Serbii. Dla rządu w Belgradzie miało to dodatkową korzyść, ponieważ umożliwiło uratowanie szeregu przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji oraz zachowanie tysięcy miejsc pracy. Do najważniejszych przedsięwzięć w tym zakresie należy zaliczyć przejęcie huty Żelazara Smederevo przez chińską firmę Hesteel za 46 mln EUR (2016 r.) oraz przejęcie przez firmę Zijin Mining długów i większościowych udziałów w kopalni miedzi Bor za 1,46 mld USD (2018 r.)⁷. Jeszcze

⁶ S. Vladislavljev, *Chinese Influence in Serbia*, Cepa.org, 02.09.2022, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-serbia/> [15.08.2025].

⁷ A. Vasovic, *China's Hebei signs agreement to buy Serbian steel plant*, Reuters.com, 18.04.2016, <https://www.reuters.com/article/us-serbia-privatisation-steel/chinas-hebei-signs-agreement-to-buy-serbian-steel-plant-idUSKCN0XF130/> [16.08.2025]; A. Vasovic, *China's Zijin Mining to take stake in Serbian copper complex*, Reuters.com, 31.08.2018, <https://www.reuters.com/article/markets/chinas-zijin-mining-to-take-stake-in-serbian-copper-complex-idUSL8N1VM2K6/> [16.08.2025].

przed 2022 r. Serbia zacieśniła współpracę z Chinami w obszarze bezpieczeństwa i obronności, m.in. poprzez wspólne patrole policji w Belgradzie, Smederevie i Nowym Sadzie oraz wspólne ćwiczenia antyterrorystyczne na terenie huty w Smederevie. Ponadto w 2020 r. Serbia kupiła od Chin wojskowe drony CH-92A. Dla Pekinu był to pierwszy znaczący sukces w eksporcie broni lotniczej do Europy⁸.

Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę stworzyła uwarunkowania do dalszego zacieśnienia relacji. Dla Serbii, która od dekad prowadziła wielowektorową politykę zagraniczną polegającą na balansowaniu pomiędzy Wschodem i Zachodem, ChRL stała się jednym z kluczowych partnerów, zwłaszcza w obliczu zaostrzonego konfliktu pomiędzy Rosją a światem zachodnim. Zbliżenie zostało symbolicznie przypieczętowane podczas wizyty Xi Jinpinga w stolicy Serbii w maju 2024 r. Termin wizyty zbiegł się z 25. rocznicą zbombardowania ambasady Chin w Belgradzie przez NATO. Przy tej okazji przewodniczący ChRL Xi Jinping i prezydent Serbii Aleksandar Vučić (SNS) wydali oświadczenie o budowie „wspólnoty o wspólnej przyszłości”, co w chińskiej nomenklaturze dyplomatycznej oznacza nadanie relacjom szczególnego statusu, znajdującego się o szczebel wyżej niż „kompleksowe partnerstwo strategiczne”⁹.

W wymiarze gospodarczym lata 2022-2025 przyniosły m.in. umowę o wolnym handlu (FTA), podpisaną w październiku 2023 r. podczas wizyty prezydenta Vučića na Forum Pasa i Szlaku w Pekinie (weszła w życie 1 lipca 2024 r.).

⁸ V. Vuksanovic, *Chinese Drones in Serbian Skies*, Rusi.org, 05.01.2021, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/chinese-drones-serbian-skies> [15.08.2025].

⁹ The National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC), *China, Serbia decide to build community with shared future*, 09.05.2024, http://en.cppcc.gov.cn/2024-05/09/c_985473.htm [15.08.2025].

Serbia stała się tym samym pierwszym państwem regionu EŚW, które zawarło tego rodzaju umowę z Chinami. W narracji serbskich decydentów porozumienie było przedstawiane jako historyczna szansa na uzyskanie szerszego dostępu do chińskiego rynku dla krajowych producentów oraz przekształcenie Serbii w regionalny hub eksportowy. Jednak wstępne dane z pierwszego roku funkcjonowania w ramach FTA pokazują bardziej złożony i mniej optymistyczny obraz. Co prawda deficyt handlowy Serbii wobec Chin zmniejszył się w 2024 r. o 0,6% w porównaniu z rokiem poprzednim, jednak wzrost serbskiego eksportu do Chin nie był efektem jego dywersyfikacji. Struktura eksportu pozostaje bowiem niemal całkowicie skoncentrowana w jednym sektorze kontrolowanym przez chiński kapitał: aż 93% stanowiła miedź i produkty pochodne z kompleksu wydobywczego w Borze, zarządzanego przez chińską firmę Zijin Mining¹⁰. W praktyce więc FTA bardziej integruje chińskie aktywa w Serbii z chińską gospodarką, niż promuje serbskie przedsiębiorstwa. Umowa ułatwia nisko opodatkowany transfer surowców z chińskich kopalń w Serbii do Chin na potrzeby chińskiego przemysłu. Drugi ważny miernik więzi gospodarczych, czyli bezpośrednie inwestycje gospodarcze, wskazuje na bezprecedensowy rozwój współpracy po 2022 r. W 2021 r. łączna wartość chińskich inwestycji bezpośrednich w Serbii w stosunku do PKB państwa wynosiła 4,76%. W 2024 r. ta wartość urosła do 8,56%, osiągając najwyższy poziom ze wszystkich analizowanych państw regionu EŚW¹¹.

¹⁰ S. Vladislavljev, *Has the China Free Trade Agreement Paid Off for Serbia?*, Chinaobservers.eu, 03.07.2025, https://chinaobservers.eu/has-the-china-free-trade-agreement-paid-off-for-serbia/?utm_source=chatgpt.com [15.08.2025]; UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/> [10.09.2025].

¹¹ GEO-POWER-EU Interdependence Database, <https://geo-power.eu/research-output/database/> [10.09.2025].

Ważnym aspektem chińsko-serbskiego partnerstwa jest aktywny udział Serbii w inicjatywie Cyfrowego Jedwabnego Szlaku (ang. Digital Silk Road, DSR). Jest to komponent BRI, ogłoszony w 2015 r. i polegający na rozwoju sektorów gospodarki opartych na zaawansowanych technologiach cyfrowych, w szczególności takich jak: e-commerce, e-finance, moce obliczeniowe, technologie smart city czy infrastruktura internetowa (w tym 5G)¹². Państwowy operator sieci Telekom Srbija wszedł w partnerstwo z Huawei w 2016 r. i przy udziale chińskiego koncernu modernizuje infrastrukturę internetową (cały projekt wyceniany jest na pomiędzy 800 mln a 1 mld USD)¹³. W tym kontekście było oczywiste, że Serbia nie przystąpi do amerykańskiej inicjatywy Clean Network, zakładającej wykluczenie podmiotów pochodzących z państw autorytarnych z dostępu do infrastruktury sieciowej i danych. Warto wspomnieć, że prezydent Serbii w 2020 r. w Waszyngtonie podpisał porozumienie o zakazie używania sprzętu 5G od „niezauważanych dostawców”, co mogło być wówczas interpretowane jako deklaracja wycofania się z implementacji technologii oferowanych przez Huawei¹⁴. Tym niemniej serbsko-chińskie porozumienia podpisane przy okazji wizyty Xi w maju 2024 r. przewidują dalsze pogłębienie współpracy w obszarach technologicznych i telekomunikacyjnych.

¹² A. Haxhixhemaj, *The Western Balkans and China's Digital Silk Road*, Gmfus.org, 01.2025, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2025-01/Haxhixhemajli%20-%20Balkans%20China%20-%20paper.pdf> [15.08.2025].

¹³ S. Vladislavljev, *China's Digital Silk Road Enters the Western Balkans*, Chinaobservers.eu, 06.2021, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/06/CHOICE_policy-paper_digital-silk-road_A4_web_04.pdf#page=4.07 [15.08.2025].

¹⁴ A. Domachowska, *Serbia i Kosowo: porozumienie o normalizacji relacji ekonomicznych*, ies.lublin.pl, 08.09.2020, <https://ies.lublin.pl/komentarze/serbia-i-kosowo-porozumienie-o-normalizacji-relacji-ekonomicznych/> [01.10.2025].

Po 2022 r. nastąpiło wyraźne pogłębienie współpracy pomiędzy Serbią i Chinami w sferze wojskowej. W sytuacji, gdy rosyjski przemysł skoncentrowany został na zaspokajaniu krajowych potrzeb, a także w obliczu sankcji nałożonych na rosyjskie podmioty Chiny stały się atrakcyjną alternatywą dla serbskiej armii. W ramach współpracy zakupiono m.in. systemy obrony powietrznej oraz wojskowe drony. Odbłyły się również pierwsze wspólne ćwiczenia chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej i serbskich sił zbrojnych (ćwiczenia „Peacekeeper 2025” w prowincji Hebei w Chinach w lipcu 2025 r.). W umowie o wolnym handlu z 2023 r. zawarto natomiast postanowienia o stopniowej eliminacji ceł importowych na chińskie uzbrojenie w okresie 10-15 lat. W połączeniu z coraz szerszą implementacją chińskich technologii w systemach obrony i bezpieczeństwa tworzy to perspektywę rosnącego uzależnienia Serbii od importu chińskich technologii wojskowych.

Przedstawione powyżej fakty dotyczące relacji serbsko-chińskich wskazują na postępujące w ostatnich latach zbliżenie, zarówno na poziomie politycznym, jak i gospodarczym. Odróżnia to Serbię od pozostałych państw regionu Bałkanów Zachodnich. Format „16+1” objął wszystkie państwa WB6 z wyjątkiem Kosowa. ChRL nie przyjęła jednak jednolitej strategii wobec całego regionu, zamiast tego koncentrując swoje działania na Serbii z uwagi na jej strategiczne położenie, większy rynek i – co kluczowe – polityczną gotowość do partnerstwa strategicznego z Chinami. W pozostałych państwach WB6 działania Chin miały charakter bardziej transakcyjny i projektowy, a większość tej aktywności przypada na okres przed 2022 r.

Albania

Relacje gospodarcze Albanii z Chinami ograniczały się do pojedynczych, ale istotnych strategicznie inwestycji. Jedną z nich było przejęcie w 2016 r. koncesji na eksploatację lotniska w Tiranie przez China Everbright¹⁵. Chińska firma wycofała się z tego przedsięwzięcia w 2020 r., na pięć lat przed wygaśnięciem ważności koncesji. Większą i trwalszą inwestycją było natomiast przejęcie albańskich złóż ropy naftowej przez chińską spółkę naftową Geo-Jade Petroleum w 2016 r. Temu przedsięwzięciu towarzyszyły jednak znaczne kontrowersje. W 2025 r. prokuratura generalna Albanii oskarżyła spółkę o systematyczne unikanie płacenia podatków, oszustwa i pranie brudnych pieniędzy¹⁶. Obietnice wielkich chińskich inwestycji w ramach BRI pozostały w dużej mierze niezrealizowane, jak np. droga Arbri i autostrada Korytarza Błękitnego, które ostatecznie zostały wykonane przez firmy albańskie lub inne zagraniczne, po tym jak chińskie propozycje uznano za nieopłacalne i politycznie niepożądane¹⁷.

Na poziomie politycznym po przystąpieniu do formatu „16+1” miało miejsce krótkotrwałe ożywienie kontaktów chińsko-albańskich. W 2016 r. premier Albanii Edi Rama (PS)

¹⁵ B. Koleka, *China Everbright Group buys Albanian airport operator*, Reuters.com, 07.10.2016, <https://www.reuters.com/article/business/china-everbright-group-buys-albanian-airport-operator-idUSKCN1271ZD/> [16.08.2025].

¹⁶ Republic of Albania General Prosecution Office, *Bankers Petroleum Albania Ltd Evaded Taxes by Declaring Losses for 20 Years; Fier Prosecution Issues 14 Precautionary Measures, Executes 9, Declares 5 Wanted*, 03.07.2025, https://www.pp.gov.al/Media_en/Press_Release/Bankers_Petroleum_Albania_Ltd_Evaded_Taxes_by_Declaring_Losses_for_20_Years_Fier_Prosecution_Is_sues_14_Precautionary_Measures_Executes_9_Declares_5_Wanted.html [16.08.2025].

¹⁷ China-CEE Institute, „Weekly Briefing”, 05.2022, vol. 51, no. 2, *Albania economy Weekly Briefing: The lack of major Chinese investments in Albania: mapping some determinants*, <https://china-cee.eu/2022/05/24/albania-economy-briefing-the-lack-of-major-chinese-investments-in-albania-mapping-some-determinants/> [16.08.2025].

złożył wizytę w Chinach, z kolei w kwietniu 2017 r. wice-premier Chińskiej Republiki Ludowej, Zhang Gaoli, odbył wizytę w Tiranie. Wtedy też podpisano memorandum o współpracy w ramach BRI, co mogło zapowiadać rozwój partnerstwa. Zamiast tego nastąpiło jednak wyraźne ochłodzenie relacji pomiędzy państwami. Na rosnący sceptycyzm strony albańskiej wpłynęło kilka czynników, w tym naciski ze strony USA, ale również rozczarowanie brakiem realizacji zapowiadanych projektów infrastrukturalnych. W 2020 r. Albania dołączyła do amerykańskiej inicjatywy Clean Network i wykluczyła Huawei z udziału w budowie infrastruktury 5G¹⁸.

Po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie Albania potwierdziła swoją prozachodnią, euroatlantycką orientację. W lutym 2023 r. premier Edi Rama podsumował dekadę formatu „16+1” słowami, że nie przyniósł on Albanii żadnych korzyści¹⁹. Tym samym pewien etap w politycznych relacjach chińsko-albańskich został zamknięty. Dane gospodarcze pokazują jednak, że ochłodzenie polityczne nie miało automatycznego przełożenia na kryzys w relacjach handlowych. W 2023 r. obroty w handlu towarami przekroczyły 1,27 mld USD, a albański eksport towarów do Chin po raz pierwszy od 10 lat przekroczył wartość 100 mln USD²⁰. Albania eksportuje do Chin głównie surowce (chrom), importuje zaś maszyny i dobra konsumpcyjne²¹.

¹⁸ U.S. Department of State, *The Transatlantic Alliance Goes Clean*, 17.10.2020, <https://2017-2021.state.gov/the-transatlantic-alliance-goes-clean/#:~:text=After%20extensive%20consultations%20with%20government,collection%20tools%2C%20such%20as%20Huawei.&text=European%20Union:%20Under%20Secretary%20Keith,board%20members%20may%20be%20liable%20> [16.08.2025].

¹⁹ A. Taylor-Brace, *Albanian PM: No economic benefits from Chinese cooperation*, Euractiv.com, 23.02.2023, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/albanian-pm-no-economic-benefits-from-chinese-cooperation/> [16.08.2025].

²⁰ UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/> [10.09.2025].

²¹ Ibidem.

Istotnym pozytywnym akcentem w relacjach dwustronnych po 2022 r. było podpisanie w 2023 r. porozumienia o zniesieniu wiz. Z kolei negatywną reakcją Chin może wywołać wprowadzony na początku 2025 r. roczny zakaz korzystania z chińskiej aplikacji TikTok; podobne działania lub próby działań podejmowane w innych państwach (przede wszystkim w USA) były dotychczas interpretowane przez władze ChRL jako wymierzone w ich państwo²².

Bośnia i Hercegowina

Relacje Bośni i Hercegowiny z ChRL mają złożony charakter, na który wpływają m.in. federalna struktura państwa i partnerstwo chińsko-serbskie. Przed 2022 r. chińskie inwestycje bezpośrednie w Bośni i Hercegowinie miały marginalny charakter. Zamiast tego dominującą formą zaangażowania Chin w państwie były długoterminowe pożyczki udzielane przez chińskie instytucje finansowe – przede wszystkim Export-Import Bank of China (Exim Bank) oraz China Development Bank – władzom jednostek składowych BiH na realizację dużych projektów infrastrukturalnych i energetycznych. Zgodnie z przyjętym modelem wykonawcami tych inwestycji były chińskie przedsiębiorstwa państwowe, takie jak Sinohydro, Shandong Hi-Speed Group czy China Gezhouba Group. Do największych inwestycji finansowanych według tego schematu należały elektrownia węglowa Stanari w Republice Serbskiej (zrealizowana w 2016 r.) oraz nowy blok elektrowni węglowej Tuzla w Federacji Bośni i Hercegowiny (projekt porzucony w 2023 r.). Kolejne inwestycje w infrastrukturę drogową

²² A. Domachowska, *Albania wprowadza zakaz korzystania z TikToka*, ies.lublin.pl, 13.01.2025, <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2025/01/ies-komentarze-1264-4-2025.pdf> [01.10.2025].

i energetyczną w Republice Serbskiej, o łącznej wartości 463 mln USD, zostały ogłoszone w 2021 r.

Chiny kładły większy nacisk na rozwój współpracy z władzami Republiki Serbskiej (RS) niż Federacji Bośni i Hercegowiny (FBiH) w ramach państwa federacyjnego. Partnerstwo z ChRL miało szczególną wartość dla elit politycznych RS, znajdujących się pod presją Zachodu i władz federacyjnych ze względu na obecną tam secesjonistyczną i prorosyjską retorykę. Z kolei władze FBiH postrzegały obecność Chin w sposób bardziej ambiwalentny, próbując równoważyć doraźną potrzebę kapitału z ryzykiem, że rosnące wpływy ChRL mogą utrudnić realizację nadrzędnego celu strategicznego, jakim pozostaje integracja BiH z Unią Europejską.

Inwazja rosyjska na Ukrainę doprowadziła do jeszcze wyraźniejszego rozdzielenia relacji Chin z dwoma podmiotami Bośni i Hercegowiny. Lata 2022-2025 przyniosły konsolidację strategicznego partnerstwa między ChRL a RS, charakteryzującego się m.in. przyspieszeniem projektów infrastrukturalnych oraz wsparciem finansowym dla coraz bardziej izolowanego rządu RS²³. Z kolei zaangażowanie Chin w FBiH uległo stagnacji, a następnie regresowi, którego kulminacją był upadek sztandarowego projektu energetycznego w elektrowni Tuzla w 2023 r.²⁴ Władze FBiH

²³ „Sarajevo Times”, *The Republika Srpska gave Priority to the Chinese in a deal worth 100 Million Euros*, 21.03.2024, <https://sarajevotimes.com/the-republika-srpska-gave-priority-to-the-chinese-in-a-deal-worth-100-million-euros/> [16.08.2025]; V. Spasić, *Republic of Srpska signs renewables deal with two Chinese firms*, *Balkangreenenergynews.com*, 03.09.2024, <https://balkangreenenergynews.com/republic-of-srpska-signs-renewables-deal-with-two-chinese-firms/> [16.08.2025].

²⁴ V. Spasić, *Tuzla 7 coal plant project in BiH is dead, entity prime minister says*, *Balkangreenenergynews.com*, 22.12.2023, <https://balkangreenenergynews.com/tuzla-7-coal-plant-project-in-bih-is-dead-entity-prime-minister-says/> [16.08.2025].

prowadzą po 2022 r. politykę prozachodnią, nakierowaną na integrację z UE.

Czarnogóra

Doświadczenia Czarnogóry dotyczące współpracy z Chinami w ramach „16+1” i BRI wiążą się przede wszystkim z budową i finansowaniem autostrady Bar-Boljare, mającej połączyć wybrzeże Adriatyku z granicą serbską. W 2014 r. zachodnie instytucje finansowe przeprowadziły studium wykonalności inwestycji, uznając ten projekt za nieopłacalny. Władze Czarnogóry mimo wszystko zdecydowały się na jego realizację. W 2014 r. podpisano umowę z China Road and Bridge Corporation (CRBC) na budowę pierwszego odcinka autostrady. Kontrakt przyznano bez przetargu publicznego, ponieważ chińska oferta była jedyną, która zawierała gotowe rozwiązanie finansowe. Projekt został sfinansowany kredytem w wysokości ok. 944 mln USD z Exim Banku²⁵. Warunki umowy były korzystne dla chińskiego wykonawcy i kredytodawcy. Co istotne, ustawa uchwalona przez parlament Czarnogóry w celu umożliwienia realizacji projektu przyznała CRBC i jego podwykonawcom zwolnienia z podatku VAT, podatku dochodowego oraz ceł na importowane materiały i sprzęt. Umowa zawierała także kontrowersyjne klauzule, które przewidywały, że ewentualne spory będą rozstrzygane w chińskich sądach.

²⁵ F. Bermingham, L. Zhou, *China defends its US\$944 million loan to Montenegro for motorway project*, Scmp.com, 14.04.2021, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3129506/china-defends-its-us944-million-loan-montenegro-motorway> [16.08.2025].

Ogromna pożyczka spowodowała gwałtowny wzrost długu publicznego Czarnogóry²⁶. W 2022 r., w szczytowym okresie zadłużenia wobec Chin, jego wartość przekraczała 10% PKB i stanowiła niemal 22% całkowitego długu publicznego Czarnogóry²⁷. Drugim problemem był negatywny wpływ na środowisko naturalne realizowanej przez CRBC inwestycji. Pojawiły się również poważne opóźnienia w jej realizacji. Budowę rozpoczęto w maju 2015 r. i planowano ją zakończyć w ciągu czterech lat. Termin ten wielokrotnie przesuwano, aż do połowy 2022 r. Ponieważ zbudowano jedynie pierwszy odcinek drogi – bez zapewnionego finansowania dalszych jej części, projekt zyskał miano „autostrady donikąd”²⁸. W lipcu 2025 r. europejski bank EBRD (jedna z tych instytucji, które odmówiły finansowania projektu, zanim powierzone go chińskim podmiotom) oraz Unia Europejska ogłosiły, że Czarnogórze zostanie przyznana pożyczka w wysokości 200 mln EUR, a także grant inwestycyjny w wysokości 150 mln EUR na ukończenie autostrady²⁹. Jednak pomimo tych raczej negatywnych doświadczeń, chińskim podmiotom zostały powierzone kolejne ważne inwestycje, np. rekonstrukcja termoelektrowni w Pljevlje (2020), rekonstrukcja 16 kilometrów trasy pomiędzy

²⁶ V. Xhambazi, *Montenegro, the first victim of China's debt-trap diplomacy*, Neweasterneurope.eu, 07.05.2021, <https://neweasterneurope.eu/2021/05/07/montenegro-the-first-victim-of-chinas-debt-trap-diplomacy/> [16.08.2025].

²⁷ International Debt Statistics (IDS), Worldbank.org, <https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics/ids> [10.09.2025]; GDP [current US\$] database, Worldbank.org, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDPMKTP.CD> [10.09.2025].

²⁸ A. Higgins, *A Pricey Drive Down Montenegro's Highway 'From Nowhere to Nowhere'*, Nytimes.com, 14.08.2021, <https://www.nytimes.com/2021/08/14/world/europe/montenegro-highway-china.html> [16.08.2025].

²⁹ J. Pajic, *EBRD and EU finance Montenegro's highway construction*, European Bank for Reconstruction and Development, ebrd.com, 24.07.2025, <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/montenegro-bar---boljare-highway-signing.html> [16.08.2025].

Tivatem a Budvą (2023) oraz rekonstrukcja historycznego mostu na Tarze (2025). Pokazuje to, że w niektórych obszarach Chiny wciąż pozostają atrakcyjnym partnerem dla Czarnogóry.

Cały okres przed 2022 r. w relacjach chińsko-czarnogórskich był zdefiniowany przez narastającą sprzeczność, która wynikała ze wzrostu zobowiązań finansowych Czarnogóry wobec Chin przy równoczesnym dążeniu władz w Podgoricy do integracji ze światem zachodnim. W 2017 r. Czarnogóra przystąpiła do NATO i utrzymuje status kandydata do Unii Europejskiej. Relacje z Chinami, oparte na zadłużeniu i niedostatecznej przejrzystości zarządzania publicznymi środkami, okazały się w dłuższej perspektywie trudne do pogodzenia z nadrzędnym celem strategicznym, jakim była akcesja do UE. Wyraźny zwrot polityczny nastąpił po wyborach parlamentarnych w 2020 r., w wyniku których władzę po 30 latach utraciła populistyczno-lewicowa partia DPS. Nowy rząd koalicyjny wykazywał wyraźnie mniejsze zainteresowanie rozwojem relacji z ChRL. Priorytetem stało się zarządzanie zadłużeniem przy wsparciu instytucji zachodnich. Czarnogóra przewalutowała wówczas chińską pożyczkę z USD na EUR, zmniejszając ryzyko kursowe i realne oprocentowanie³⁰. Po pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę w 2022 r. Czarnogóra całkowicie dostosowała się do zachodnich rezolucji i sankcji wobec Rosji, przez co oddaliła się także od Pekinu. Jednocześnie Chiny pozostają jednym z najważniejszych źródeł importu (12% całości w 2024 r., wzrost o 2% względem 2021 r.). Systematycznie spada

³⁰ S. Kajosevic, *Montenegro Reduces Currency Risk on Costly Chinese Highway Loan*, Balkaninsight.com, 09.07.2021, <https://balkaninsight.com/2021/07/09/montenegro-reduces-currency-risk-on-costly-chinese-highway-loan/> [16.08.2025].

jednak wartość chińskich inwestycji zagranicznych: w rekordowym pod tym względem 2020 r. miały one łączną wartość 1,29% PKB Czarnogóry, z kolei w 2023 r. (czyli ostatnim roku, dla którego dostępne są oficjalne dane) już tylko 0,76%³¹.

Macedonia Północna

Zablokowanie procesu integracji Macedonii Północnej ze strukturami zachodnimi (NATO i EU) przez spór z Grecją sprawiło, że współpraca z ChRL stała się dla władz w Skopje atrakcyjną alternatywą. Dotyczyło to szczególnie okresu 2013-2017, a więc po zainicjowaniu BRI i przed końcem rządów premiera Macedonii Nikoły Gruewskiego (VMRO-DPMNE). Partnerstwo z Chinami przełożyło się na konkretne, duże projekty gospodarcze, głównie w infrastrukturze. Łączna wartość chińskich kredytów udzielonych na rozbudowę sieci dróg szybkiego ruchu w latach 2013-2019 wyniosła aż 1,085 mld USD³². Towarzyszyła temu ożywiona dyplomacja na wysokim szczeblu, m.in. premier Gruewski odwiedził Chiny w 2013, 2014 i 2015 r.

Wiele zmieniło się po 2018 r., gdy osiągnięto porozumienie z Grecją, które otworzyło dotychczas zablokowaną drogę do UE i NATO. W 2020 r. Macedonia Północna stała się członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego. W tym samym roku państwo dołączyło do amerykańskiej inicjatywy Clean Network, a w kolejnym przyjęto ustawę, która wyeliminowała chińskie podmioty z udziału w rozwoju krajowej sieci 5G. Bliskie relacje gospodarcze z Chinami trwały dalej pomimo politycznego ochłodzenia, w dużej

³¹ GEO-POWER-EU Interdependence Database, <https://geo-power.eu/research-output/database/> [10.09.2025].

³² *Global Chinese Development Finance*, <https://china.aiddata.org/> [10.09.2025].

mierze z powodu formalnej i praktycznej konieczności sfinalizowania dużych projektów rozpoczętych i realizowanych w ramach BRI. W tym okresie zadłużenie państwa wobec Chin systematycznie rosło, osiągając w 2019 r. rekordowy poziom 12,75% całkowitego długu publicznego, według danych Banku Światowego³³.

Po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie, Macedonia Północna jednoznacznie opowiedziała się po stronie państw Zachodu i wsparła wszystkie sankcje nałożone na Federację Rosyjską. Relacje polityczne z ChRL uległy dalszemu ochłodzeniu. Natomiast w sferze gospodarczej nadal trwała realizacja niektórych projektów zainicjowanych w okresie zbliżenia lat z 2013-2017. Przykładem jest odcinek autostrady Kičevo-Ochryda, którego budowę rozpoczęto w 2014 r. Realizacja inwestycji była wielokrotnie opóźniana, a jej koszt znacznie przekroczył pierwotny budżet. Dodatkowym problemem był brak transparentności inwestycji, m.in. w 2016 r. ujawniono nagrania obciążające ówczesnego premiera Nikołą Gruewskiego, również w kontekście zawierania umowy z chińskim wykonawcą autostrady, firmą Sinohydro³⁴. Nietransparentność umowy, opóźnienia i rosnące koszty doprowadziły do tego, że pod koniec 2023 r. premier Macedonii zagroził zerwaniem kontraktu, uważając za nieakceptowalny fakt, że budowa 57 km drogi trwa ponad dekadę. Choć ostatecznie osiągnięto porozumienie³⁵, finalizacja odcinka Kičevo-Ochryda przewidziana jest dopiero na 2026 r.,

³³ International Debt Statistics (IDS), Worldbank.org, <https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics/ids> [10.09.2025].

³⁴ D. Petrushevska, *Despite Delay and Scandal, Chinese Firm Wins More Work in North Macedonia*, balkaninsight.com, 11.06.2024, <https://balkaninsight.com/2024/06/11/despite-delay-and-scandal-chinese-firm-wins-more-work-in-north-macedonia/> [10.09.2025].

³⁵ Ibidem.

tj. 12 lat od momentu rozpoczęcia budowy. Podobnie jak czarnogórska autostrada Bar-Boljare, inwestycja ta uchodzi za przykład trudności towarzyszących chińskiemu zaangażowaniu w regionie, w tym braku przejrzystości, eskalacji kosztów i wzrostu zadłużenia.

Kosowo

Kosowo było jedynym z państw regionu WB6, które nie nawiązało współpracy z Chinami ani w ramach formatu „16+1”, ani BRI. Władze w Pekinie nie uznały niepodległości Kosowa w 2008 r., co wynikało z ich własnej polityki „jednych Chin” oraz bliskich relacji z Serbią. ChRL i Kosowo nie utrzymują stosunków dyplomatycznych, nie odnotowano też w tym państwie żadnych oficjalnych chińskich inwestycji. Z drugiej strony chińskie firmy, m.in. Huawei, podjęły kilka prób zdobycia kontraktów na realizację inwestycji w tym państwie³⁶. Handel pomiędzy Kosowem i Chinami jest znikomy i prowadzony często za pośrednictwem chińskich firm zarejestrowanych w Albanii. Podczas kolejnych kryzysów w północnym Kosowie w latach 2022-2025, Chiny regularnie popierały stanowisko Serbii, oskarżając władze w Prisztinie o eskalację konfliktu. Podczas wizyty Xi Jinpinga w Belgradzie w maju 2024 r. kwestia Kosowa była jednym z głównych tematów wspólnego komunikatu przywódców ChRL i Serbii: Xi poparł w tym kontekście serbskie dążenia do „zachowania integralności terytorialnej”³⁷. Z kolei Kosowo, początkowo sceptyczne wobec

³⁶ V. Shopov, *Kosovo: China's spot of absence*, [w:] *Mapping China's Rise in the Western Balkans*, Ecfr.eu, 03.2022, <https://ecfr.eu/special/china-balkans/kosovo/> [16.08.2025].

³⁷ A. Higgins, *In Serbia, Xi Underlines Close Ties With Ally That Shares Wariness of U.S.*, *Nytimes.com*, 08.05.2024, <https://www.nytimes.com/2024/05/08/world/europe/xi-jinping-china-serbia-visit.html> [16.08.2025].

tego kierunku dyplomacji, od 2021 r. intensywnie rozwija kontakty dyplomatyczne i gospodarcze z Tajwanem³⁸. Zmiana stanowiska Pekinu i nawiązanie oficjalnych relacji z władzami w Prisztinie wydają się obecnie bardzo mało prawdopodobne.

³⁸ A. Krstinovska, *What to Expect from China's Kosovo Policy*, Chinaobservers.eu, 13.09.2022, <https://chinaobservers.eu/what-to-expect-from-chinas-kosovo-policy/> [16.08.2025].

2. Chiny a państwa Europy Południowo-Wschodniej w UE (UE SEE)

W kontraście do państw Bałkanów Zachodnich (WB6), cztery państwa Europy Południowo-Wschodniej należące do UE – Słowenia, Chorwacja, Rumunia i Bułgaria – kształtowały swoje relacje z ChRL w ramach określonych przez członkostwo we Wspólnocie. Tym samym na ich stosunki z Pekinem wpływały zarówno regulacje i strategie UE (m.in. polityka „de-riskingu”), jak i stanowisko UE wobec rosyjskiej inwazji na Ukrainę po 24 lutego 2022 r. Przed 2022 r. państwa te dość aktywnie uczestniczyły we współpracy z Chinami w ramach formatu „16+1” i Inicjatywy Pasa i Szlaku. Dekada tej współpracy przyniosła jednak ograniczone rezultaty gospodarcze, charakteryzujące się relatywnie niskim poziomem chińskich inwestycji bezpośrednich oraz rosnącym deficytem handlowym. Inwazja na Ukrainę przyspieszyła proces redefinicji stosunków z ChRL, jednak w latach 2022-2025 reakcje państw regionu nie były jednolite. Rumunia przyjęła najbardziej asertywne stanowisko, wprowadzając systemowe bariery dla chińskiego kapitału i priorytetyzując partnerstwo z USA, co doprowadziło do impasu w relacjach z władzami w Pekinie. Bułgaria i Chorwacja również utrzymały prozachodni kurs, ograniczając współpracę strategiczną i dostosowując się do strategii „de-riskingu” UE. Z kolei Słowenia obrała

kurs ostrożnego pragmatyzmu, dążąc do intensyfikacji powiązań gospodarczych i balansując między oczekiwaniami UE a własnymi interesami ekonomicznymi.

Bułgaria

Bułgaria aktywnie włączyła się w format „16+1” oraz Inicjatywę Pasa i Szlaku po 2012 r. Jednak gospodarczy wymiar relacji chińsko-bułgarskich przed 2022 r. można określić jako historię niespełnionych oczekiwań. Było to najbardziej widoczne w inwestycjach bezpośrednich. Według danych Eurostatu, pod koniec 2021 r. całkowita wartość chińskich inwestycji bezpośrednich w Bułgarii wynosiła jedynie 131,3 mln EUR³⁹. Z kolei według zestawienia opracowanego przez firmę Rhodium Group, która rejestruje chińskie inwestycje bezpośrednie za granicą, łączna wartość transakcji dokonanych w Bułgarii w latach 2013-2021 wyniosła 282,95 mln USD. Dla porównania, wartość dla Rumunii w tym samym okresie wyniosła prawie 1,5 mld USD⁴⁰. W relacjach inwestycyjnych występowała wyraźna rozbieżność między ofertą Bułgarii a oczekiwaniami chińskich podmiotów. Jako stosunkowo niewielki rynek objęty restrykcyjnymi regulacjami UE, Bułgaria nie była priorytetowym kierunkiem dla chińskich inwestorów. Z drugiej strony dynamicznie rozwijały się relacje handlowe. Łączne obroty w handlu towarami wynosiły ponad 3,8 mld USD w 2022 r., a więc ponad dwukrotnie więcej niż w 2013⁴¹.

³⁹ Eurostat, *EU direct investment positions by country, ultimate and immediate counterpart and economic activity (BPM6)* [baza danych], https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bop_fdi6_pos/default/table?lang=en [10.09.2025].

⁴⁰ Rhodium Group, *China Cross Border Monitor* [10.09.2025].

⁴¹ UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/> [10.09.2025].

Handel bilateralny cechował się jednak rosnącą asymetrią na korzyść chińskich eksporterów.

Po 24 lutego 2022 r. Bułgaria dokonała wyraźnego, choć wewnętrznie kontestowanego, wyboru na rzecz zachodnich sojuszy, z perspektywy których Chiny coraz częściej postrzegane były jako zagrożenie dla globalnego bezpieczeństwa. Rząd Bułgarii kierowany przez prozachodniego premiera Kirila Petkowa (partia Kontynuujmy Zmianę) jednoznacznie potępił rosyjską agresję. Bułgaria poparła kolejne pakiety sankcji wobec Rosji, zamknęła swoją przestrzeń powietrzną dla rosyjskich samolotów oraz wycofała się z międzynarodowych instytucji finansowych pochodzących jeszcze z ery sowieckiej: Międzynarodowego Banku Inwestycyjnego oraz Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej⁴². Otwarto również granice dla dziesiątek tysięcy uchodźców z Ukrainy. Ta bardzo prozachodnia postawa rządu opierała się jednak na niestabilnym gruncie polityki wewnętrznej i była przedmiotem narastającej krytyki ze strony opozycji.

W latach 2022-2025 obserwowano systematyczne rozmiękanie się toru politycznego i gospodarczego we wzajemnych stosunkach Bułgarii z ChRL. Konsekwencją prozachodniej postawy rządu w Sofii po 2022 r. było wyraźne ograniczenie kontaktów na najwyższym szczeblu. Partnerstwo strategiczne pozostaje dziś w stanie zawieszenia. Bułgaria znajduje się pod presją sojuszników, by dostosować się do europejskiej strategii „de-riskingu”. Pod koniec 2024 r. opracowano przepisy dotyczące kontroli bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które mają wejść w życie w 2025 r. Nowe przepisy umożliwią organom państwowym blokowanie inwestycji spoza UE w sektorach

⁴² L. Borislavova, *Bulgaria quits Comecon banks*, bnr.bg, 02.03.2022, <https://bnr.bg/en/post/101609762/bulgaria-quits-comecon-banks> [17.08.2025].

wrażliwych. Otwarte zbliżenie polityczne z ChRL wiązałoby się z wysokimi kosztami politycznymi. Z drugiej strony niestabilność polityczna w Bułgarii i wyraźna opozycja wobec prozachodniej polityki państwa po 2022 r. tworzą podstawy do scenariusza, w którym nowa władza poszuka w Pekinie partnera do odnowienia relacji między oboma państwami.

Chorwacja

W przeciwieństwie do Słowenii, lata 2017-2021 w stosunkach chorwacko-chińskich charakteryzowały się dużym optymizmem, wielokrotnie podkreślanym na najwyższym szczeblu politycznym. Podczas wizyty w Chorwacji w 2019 r. premier Chin Li Keqiang określił stan wzajemnych relacji mianem „diamentowego etapu”⁴³. Narracja ta w dużej mierze odwoływała się do projektu mostu Pelješa, którego celem było połączenie odizolowanej południowej części Dalmacji z resztą państwa. Ten projekt zyskał znaczenie symboliczne dla obu stron. Dla Chorwacji rozwiązywał długotrwały problem dotyczący suwerenności terytorialnej. Z kolei dla Chin było to udane przedsięwzięcie w ramach BRI, które miało posłużyć jako wzór dla przyszłych kontraktów w Europie. Warto jednak zauważyć, że ta inwestycja została sfinansowana w 85% (357 mln EUR) z funduszy UE, a więc w przeciwieństwie do podobnych inwestycji w państwach WB6 – nie wiązała się z gwałtownym wzrostem długu państwowego wobec ChRL.

Retoryce nacechowanej optymizmem nie towarzyszyły odpowiadające jej wskaźniki gospodarcze. Deklarowane inwestycje w innych sektorach gospodarki w większości

⁴³ I. Bakota, „Diamond Stage” in Sino-Croatian Relations, „Croatian International Relations Review 2020, vol. 26, no. 86, <https://cirj.org/menuscript/index.php/cirj/article/view/397> [17.08.2025].

się nie zmaterializowały, a pod koniec 2023 r. całkowita oficjalna wartość chińskich inwestycji bezpośrednich w Chorwacji wynosiła zaledwie 109 mln EUR⁴⁴. Pojedyncza, sztandarowa inwestycja w postaci mostu Pelješac stworzyła iluzję głębszego partnerstwa, maskując brak proporcjonalnych korzyści w innych obszarach. Wartość wymiany towarowej wyniosła w 2024 r. 1,687 mld USD, a więc kilkakrotnie mniej niż w przypadku Słowenii⁴⁵. Wzrost względem 2021 r. również jest skromniejszy, sytuując się na poziomie 28%⁴⁶. Inwazja Rosji na Ukrainę skłoniła Chorwację do częściowej redefinicji podejścia wobec Chin, co następowało w warunkach zaostrenia stanowiska Unii Europejskiej oraz rosnącej rywalizacji strategicznej między Pekinem a Stanami Zjednoczonym. W polityce zagranicznej Chorwacji ujawniła się sprzeczność, wynikająca z kohabitacji prozachodniego rządu i prezydenta reprezentującego quasi-izolacjonistyczne stanowisko. Gdy rząd premiera Andreja Plenkowicia (HDZ) konsekwentnie wspierał Ukrainę, a wobec Chin wdrażał europejską strategię „de-riskingu”, prezydent Zoran Milanović (związany z SDP) powielał narrację Kremla, kwestionował sens sankcji oraz aktywnie blokował udział Chorwacji w inicjatywach UE i NATO. Co jednak istotne, jego wypowiedzi na temat Chin były dość wyważone i w mniejszym stopniu różniące się od stanowiska rządu⁴⁷.

Relacje chorwacko-chińskie z okresu „diamentowego etapu” ujawniają asymetrię między polityką i relacjami

⁴⁴ Eurostat, *EU direct investment positions by country, ultimate and immediate counterpart and economic activity (BPM6)* [10.09.2025].

⁴⁵ *UN Comtrade Database* [10.09.2025].

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ M. Ferdebar, *Decoding De-Risking: EU's China Strategy and Its Implications for Croatia*, Chinaobservers.eu, 13.06.2024, <https://chinaobservers.eu/decoding-de-risking-eus-china-strategy-and-its-implications-for-croatia/> [17.08.2025].

na poziomie symbolicznym a realnym bilansem gospodarczym. Most Peljeśac stał się ważną wizytówką zaangażowania Chin w Europie Środkowo-Wschodniej, lecz niejako przykrył brak podobnych sukcesów w innych obszarach współpracy. W obliczu wojny w Ukrainie, rosnących napięć globalnych oraz redefinicji strategii Unii Europejskiej, Chorwacja prawdopodobnie będzie kontynuować bliską współpracę z zachodnimi sojusznikami. Implikuje to utrzymanie współpracy z Chinami jako ważnego elementu chorwackiej polityki zagranicznej, jednak bez nadania jej charakteru strategicznego.

Rumunia

Relacje ChRL i Rumunii charakteryzowały się dużą zmiennością po 2012 r., przy czym ich największa intensywność przypadała na lata 2012-2015, gdy urząd premiera Rumunii sprawował Victor Ponta (Partia Socjaldemokratyczna, PSD). Rumunia była gospodarzem drugiego szczytu Chin-EŚW w Bukareszcie w 2013 r., a w 2015 r. podpisała memorandum o współpracy w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku. W tym czasie zawarto z chińskimi podmiotami szereg porozumień dotyczących dużych projektów infrastrukturalnych i energetycznych, w tym rozbudowy elektrowni jądrowej w Cernavodă, budowy elektrowni wodnej Tarnița-Lăpușești oraz modernizacji kolei i portu w Konstancy. Po zmianie władzy w Rumunii w 2015 r. doszło do odwrócenia tych tendencji i zdystansowała się władza Rumunii od współpracy z ChRL w obszarach uznawanych za strategiczne. Powodem była destabilizacja międzynarodowego otoczenia Rumunii wywołana aneksją Krymu przez Federację Rosyjską w 2014 r. i związane z tym zacieśnienie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Wyrazem nowej polityki było m.in. wycofanie się z umowy dotyczącej

rozbudowy elektrowni jądrowej Cernavodă w 2020 r. przy udziale China General Nuclear Power Group. Kontekstem tej decyzji było podpisanie przez prezydentów Rumunii i USA wspólnej deklaracji o współpracy w energetyce⁴⁸. W podobnym czasie wprowadzono regulacje w sektorze telekomunikacyjnym, które ograniczały udział chińskich podmiotów w tym sektorze.

Rumunia stworzyła też systemowe bariery dla chińskich inwestycji. W 2021 r. wydano rozporządzenie, które wykluczało z przetargów na inwestycje w infrastrukturze publicznej firmy z państw niemających umowy o zamówieniach publicznych z UE – a więc m.in. z Chin. Ponadto w kwietniu 2022 r. Rumunia zreformowała system kontroli bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Nowe prawo, które wdrażało regulacje UE, ustanowiło formalny mechanizm weryfikacji inwestycji spoza UE przekraczających 2 mln EUR w „sektorach wrażliwych”, m.in. energetyce, transporcie, systemach informatycznych i infrastrukturze krytycznej⁴⁹. W tym zakresie Rumunia podjęła działania szybciej i w sposób bardziej kompleksowy niż większość państw europejskich, co również wynikało z pogłębionego partnerstwa strategicznego ze Stanami Zjednoczonymi. Dane Rhodium Group wskazują, że łączna wartość transakcji związanych z chińskimi inwestycjami bezpośrednimi (FDI) w Rumunii spadła z 757 mln USD w latach

⁴⁸ President of Romania, *Press Statement by the President of Romania, Mr. Klaus Iohannis, following his visit to Washington, D.C., United States of America*, 20.08.2019, <https://www.presidency.ro/en/media/press-statement-by-the-president-of-romania-mr-klaus-iohannis-following-his-visit-to-washington-d-c-united-states-of-america> [17.08.2025].

⁴⁹ Norton Rose Fulbright, *Global Rules on Foreign Direct Investment: Romania*, 09.2024, <https://www.nortonrosefulbright.com/en-pl/knowledge/publications/004dd539/romania#:~:text=FDI%20screening%20in%20Romania%20is,new%20investments%E2%80%9D%20under%20the%20law> [17.08.2025].

2019-2021 do 103 mln USD w latach 2022-2024⁵⁰. Inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. jeszcze bardziej umocniła tożsamość Rumunii jako państwa frontowego NATO. Rumunia zdecydowanie potępiła agresję Rosji, w pełni poparła sankcje UE i stała się jednym z kluczowych węzłów obsługujących zachodnią pomoc wojskową dla Ukrainy, a także korytarzem tranzytowym dla ukraińskiego zboża oraz miejscem schronienia dla uchodźców. Relacje polityczne z ChRL weszły w głęboki impas. Od wybuchu wojny do połowy 2025 r. nie odbyło się żadne spotkanie głów państw lub rządów obu państw. Jedynym wyjątkiem były konsultacje wiceministrów spraw zagranicznych w Pekinie w lipcu 2024 r., które należy interpretować raczej jako podtrzymywanie podstawowych kanałów dyplomatycznych niż przejaw realnego zbliżenia.

Słowenia

Okres przed 2022 r. w polityce Słowenii wobec ChRL był naznaczony niestabilnością i brakiem konsekwencji. Rząd premiera Janeza Janšy (SDS) (2020-2022) przyjął postawę wspierającą Tajwan, co zostało odebrane jako kwestionowanie polityki „jednych Chin”, doprowadzając do napięć z Pekinem. W 2020 r. Słowenia podpisała z USA wspólną deklarację w sprawie cyberbezpieczeństwa i sieci 5G (w ramach amerykańskiej inicjatywy Clean Network), a w oficjalnym państwowym dokumencie strategicznym z 2021 r. Chiny określono jako systemowego i strategicznego konkurenta, zgodnie z językiem przyjętym przez UE

⁵⁰ Rhodium Group, *China Cross Border Monitor* [baza danych], <https://cbm.rhg.com/data> [10.09.2025].

w strategii z 2019 r.⁵¹ Spotkało się to ze spodziewaną krytyką ze strony Chin, ale i oporem słoweńskiego biznesu, co ujawniło istniejące napięcie pomiędzy priorytetami bezpieczeństwa a interesami gospodarczymi sektora prywatnego. Relacje gospodarcze Słowenii z Chinami przed 2022 r. opierały się na transakcjach inicjowanych głównie przez sektor prywatny. Najważniejszą z nich było przejęcie w 2018 r. firmy Gorenje – dużego słoweńskiego producenta sprzętu AGD – przez chińską państwową grupę Hisense za ok. 340 mln USD⁵². Zintegrowało to ważną słoweńską firmę z chińskim globalnym łańcuchem dostaw. Była to inna forma integracji gospodarczej niż wielkie projekty infrastrukturalne, realizowane w sąsiednich państwach Bałkanów Zachodnich. Ani przed, ani po 2022 r. chińskie podmioty nie zostały dopuszczone do realizacji strategicznych inwestycji. Mimo intensywnego lobbingu i wyraźnego zainteresowania chińskich firm portem w Koprze (jako kluczowym węzłem logistycznym w ramach BRI), nie udało im się wygrać przetargów na rozbudowę jego infrastruktury⁵³. Dużą rolę odegrały słoweńskie obawy o bezpieczeństwo oraz fakt, że Chiny nie miały podpisanego porozumienia

⁵¹ T. Godec, *Sino-Slovenian Relations Off to a Rocky Start in 2022*, Chinaobservers.eu, 17.02.2022, <https://chinaobservers.eu/sino-slovenian-relations-off-to-a-rocky-2022/> [17.08.2025]; M. Lee, *Pompeo, in Slovenia, pushes 5G security, warns about China*, Apnews.com, 13.08.2020, <https://apnews.com/article/international-news-europe-eastern-europe-politics-slovenia-7764f3b6cb3820191068d798401fad92> [17.08.2025].

⁵² M. Zuvela, *China's Hisense ups stake in Slovenia's Gorenje to over 95 percent*, Reuters.com, 28.06.2018, <https://www.reuters.com/article/world/europe/chinas-hisense-ups-stake-in-slovenias-gorenje-to-over-95-percent-idUSKBN1J01CS/> [17.08.2025]; The American Enterprise Institute, *China Global Investment Tracker* (baza danych), <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> [10.09.2025].

⁵³ S. Istenič Kotar, *Chinese Influence in Slovenia*, Cepa.org, 10.08.2022, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-slovenia/> [17.08.2025].

regulującego zawieranie kontraktów publicznych z UE ani ze Słowenią⁵⁴.

Po lutym 2022 r., w przeciwieństwie do Rumunii i Bułgarii, Słowenia przyjęła wobec ChRL mniej konfrontacyjne stanowisko. Wynikało to ze zwycięstwa centrolewicowej koalicji Ruch Wolności-SD-Lewica w wyborach parlamentarnych w kwietniu 2022 r. Nowy rząd Roberta Goloba (Ruch Wolności) powrócił do ostrożnego pragmatyzmu, potwierdzając zasadę „jednych Chin” i częściowo wycofując się z protajwańskiego stanowiska⁵⁵. Pragmatyzm objął również prawa człowieka – słoweński rząd ograniczył publiczną krytykę Chin w tym obszarze, a minister spraw zagranicznych Tanja Fajon (SD) podkreśliła potrzebę szukania porozumienia pomimo odmiennych wartości⁵⁶. Stanowisko Lublany wyraźnie odbiegało od polityki Brukseli. Najbardziej jaskrawym tego przykładem było głosowanie przeciwko wprowadzeniu przez UE ceł na chińskie pojazdy elektryczne w październiku 2024 r. Stanowiło to również wyraz troski o interesy własnego sektora motoryzacyjnego, mocno zintegrowanego z chińskimi łańcuchami dostaw.

Opozycja wewnętrzna sprawiła, że Słowenia nie wprowadziła na chińskie podmioty takich restrykcji, jak wiele innych państw regionu należących do UE. Rząd Janeza Janšy podpisał w 2020 r. deklarację o bezpieczeństwie 5G z USA, ale próba formalnego wykluczenia chińskich podmiotów z rozwoju krajowej infrastruktury internetowej nie uzyskała poparcia parlamentu z powodu oporu środowisk

⁵⁴ The Slovenia Times, *National Review Commission rejects Chinese complaints over railway project*, Sloveniatimes.com, 24.12.2020, <https://sloveniatimes.com/21656/national-review-commission-rejects-chinese-complaints-over-railway-project> [17.08.2025].

⁵⁵ D. Urhová, *Slovenia-China Relations: A Return to Cautious Pragmatism*, Chinaobservers.eu, 15.08.2024, <https://chinaobservers.eu/slovenia-china-relations-a-return-to-cautious-pragmatism/> [17.08.2025].

⁵⁶ Ibidem.

biznesowych i opozycji politycznej. Rząd Roberta Goloba podtrzymuje tę ambiwalentną politykę. Huawei nadal działa w państwie, a ambasador Chin oświadczył w 2023 r., że rozwój słoweńskiej sieci 5G pozostaje „priorytetem” dla chińskich firm⁵⁷. Brak ostatecznego rozstrzygnięcia tej kwestii pozwala Słowenii balansować pomiędzy USA i Chinami na tym polu ich globalnej rywalizacji. Jednym z kluczowych czynników kształtujących politykę Słowenii wobec Chin po 2022 r. są powiązania jej gospodarki. Słowenia jest głęboko zależna od niemieckiego przemysłu, który w ostatnich latach notuje stagnację. W odpowiedzi na to wyzwanie słoweńscy decydenci coraz częściej postrzegają Chiny nie tylko jako rynek zbytu, ale też jako kluczowego partnera w integracji z nowymi łańcuchami dostaw. Pod koniec 2024 r. minister gospodarki Słowenii Matjaž Han (SD) świadczył, że jego celem jest większy udział słoweńskich firm w chińskich łańcuchach dostaw i przyciąganie innowacyjnych inwestycji z Chin, szczególnie w sektorze motoryzacyjnym⁵⁸. Zgodnie z intencjami rządu okres 2022-2025 przyniósł dynamiczny rozwój relacji handlowych z Chinami. W 2024 r. wartość wymiany towarowej wyniosła 9,46 mld USD, co oznaczało wzrost o ponad 40% względem 2021 r.⁵⁹ Należy przy tym podkreślić skalę deficytu handlowego po stronie Słowenii: aż 96,9% wartości wymiany towarowej stanowi import z ChRL.

Okres 2022-2025 uwidoczniał, jak członkostwo w UE i zmieniający się kontekst geopolityczny wpłynęły na redefinicję relacji czterech państw EU SEE z ChRL. Unijne

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ The Government of the Republic of Slovenia [GOV.SI], *Minister Han heads business delegation to China to strengthen cooperation*, Gov.si, 05.11.2024, <https://www.gov.si/en/news/2024-11-05-minister-han-heads-business-delegation-to-china-to-strengthen-cooperation/> [17.08.2025].

⁵⁹ UN Comtrade Database [10.09.2025].

regulacje oraz strategia „de-riskingu” ograniczyły możliwości strategicznego zaangażowania Chin w tych państwach w porównaniu z okresem sprzed inwazji. Choć strategie poszczególnych państw uległy dywergencji – od asertywnej postawy Rumunii, przez prozachodni kurs Chorwacji i Bułgarii, po ostrożny pragmatyzm Słowenii – wspólnym mianownikiem pozostał relatywnie niski poziom chińskich inwestycji w sektorach strategicznych i rosnący deficyt handlowy.

3. Chiny a państwa Grupy Wyszehradzkiej

Przed 2022 r. państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4) angażowały się we współpracę z Chinami, jednak wymierne korzyści gospodarcze pozostawały ograniczone, a często towarzyszyły im rosnący deficyt handlowy i obawy o bezpieczeństwo. Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. oraz „prorosyjska neutralność” Pekinu zadziałały jak katalizator, prowadząc w latach 2022-2025 do silnej polaryzacji w podejściu państw Grupy Wyszehradzkiej do ChRL. Drogi państw regionu wyraźnie się rozeszły. Republika Czeska obrała kurs na zdecydowane ograniczenie współpracy, priorytetyzując kwestie bezpieczeństwa i zacieśniając relacje z Tajwanem. Węgry, a po wyborach w 2023 r. również Słowacja, dążyły natomiast do bezprecedensowego zbliżenia politycznego i gospodarczego, stając się kluczowymi lokalizacjami dla chińskich inwestycji, zwłaszcza w sektorze pojazdów elektrycznych. Na tym tle Polska starała się prowadzić politykę dwutorową, łącząc asertywność w kwestii Ukrainy z poszukiwaniem pragmatycznych korzyści ekonomicznych. W literaturze przedmiotu coraz częściej pojawia się określenie Grupy Wyszehradzkiej mianem formatu „2+2”, odzwierciedlające proces postępującej dyferencjacji i polaryzacji stanowisk poszczególnych państw członkowskich – z jednej strony Węgry i Słowacja, z drugiej Polska i Czechy – nie

tylko w kontekście współpracy z ChRL, ale całościowego podejścia do sytuacji w Ukrainie oraz relacji z UE i NATO.

Polska

Przed 2022 r. Polska początkowo aktywnie uczestniczyła w formacie współpracy Chin z Europą Środkowo-Wschodnią („16+1”), jednak wymierne korzyści z tej współpracy pozostawały ograniczone. Stosunkowo największe rezultaty odnotowano w obszarze przewozów kolejowych: przed wybuchem wojny w Ukrainie przez polskie terytorium przejeżdżało ok. 90% wszystkich pociągów towarowych kursujących na trasie Chin-Europa⁶⁰. Z drugiej strony nie spełniły się nadzieje pokładane w chińskich inwestycjach. Chińskie inwestycje bezpośrednie w Polsce koncentrowały się głównie na przejmowaniu istniejących przedsiębiorstw i aktywów (ok. 84% wartości wszystkich transakcji w latach 2013-2021)⁶¹, a nie na projektach transformacyjnych czy tworzeniu nowych, wysokiej jakości miejsc pracy. Łączna wartość chińskich inwestycji wzrosła o ok. 1 mld USD pomiędzy 2013 i 2021 r., lecz pozostawała relatywnie niska zarówno na tle środków lokowanych przez Chiny w państwach Europy Zachodniej, jak i kapitału z państw zachodnich inwestowanego w Polsce. Na relacjach polsko-chińskich negatywnie odbiło się również pogorszenie stosunków pomiędzy Chinami a USA, strategicznym sojusznikiem Polski.

Pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. miała poważne implikacje dla stosunków

⁶⁰ Cargotor, *Kolejny ważny krok do powstania Parku Logistycznego Małaszewicze*, 08.10.2021, <https://cargotor.com/kolejny-wazny-krok-do-powstania-parku-logistycznego-malaszewicze/> [17.08.2025].

⁶¹ Rhodium Group, *China Cross Border Monitor* [10.09.2025].

polsko-chińskich. Polska stała się jednym z najaktywniejszych sojuszników Ukrainy oraz kluczowym hubem logistycznym, umożliwiającym dostawy zachodniego wsparcia dla broniącego się państwa. Tymczasem rząd ChRL przyjął postawę „prorosyjskiej neutralności” wobec tego konfliktu. Podczas wizyty w Warszawie chińskiego specjalnego wysłannika, Li Huia, w maju 2023 r. przedstawiciel polskiego MSZ podkreślił, że wszelkie próby zrównania statusu agresora i ofiary w wojnie rosyjsko-ukraińskiej są z perspektywy Polski nie do przyjęcia⁶². Był to jasny sygnał, że Polska nie akceptuje chińskiego stanowiska. Zmiana władzy w Polsce po wyborach parlamentarnych w 2023 r. nie przyniosła zasadniczej korekty w relacjach z Chinami.

W odróżnieniu od działań rządu, polityka Pałacu Prezydenckiego wobec Chin koncentrowała się na utrzymaniu poprawnych stosunków z chińskim przywództwem. Kulminacją zabiegów dyplomatycznych była pięciodniowa wizyta prezydenta Andrzeja Dudy w ChRL w czerwcu 2024 r. Prezydent traktował tę wizytę jako okazję do zaprezentowania polskiego stanowiska wobec wojny w Ukrainie. Jednocześnie w wymiarze gospodarczym podpisano *Plan działania na rzecz wzmocnienia wszechstronnego partnerstwa strategicznego między Rzeczpospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową (2024-2027)*, który miał służyć instytucjonalizacji i rozszerzeniu współpracy dwustronnej. Zestawienie tych dwóch elementów – zaprezentowanie jednoznacznie krytycznego stanowiska wobec Rosji oraz deklaratywnej chęci pogłębienia współpracy

⁶² Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, *Deputy Minister Wojciech Gerwel met the Special Envoy of the Chinese Government for Eurasian Affairs*, 19.05.2023, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/deputy-minister-wojciech-gerwel-met-the-special-envoy-of-the-chinese-government-for-eurasian-affairs> [17.08.2025]

z ChRL – wskazuje na próbę prowadzenia przez Polskę polityki dwutorowej, łączącej wymiar bezpieczeństwa euroatlantyckiego z poszukiwaniem pragmatycznych korzyści ekonomicznych.

W okresie po 2022 r. wymiana gospodarcza Polski z Chinami utrzymywała względną stabilność, kontrastującą z bardziej chwiejnym charakterem stosunków politycznych, przy czym trwała cechą pozostawał znaczny i powiększający się deficyt handlowy po stronie Polski. W 2023 r. wartość importu z Chin była niemal szesnastokrotnie wyższa niż wartość polskiego eksportu do tego państwa⁶³. W obszarze inwestycji polityka Polski wpisywała się w strategię „de-riskingu”: w 2020 r. wprowadzono na dwa lata kontrole zagranicznych inwestycji bezpośrednich w strategicznych sektorach gospodarki, następnie przedłużono obowiązywanie tych przepisów o kolejne trzy lata, a w 2025 r. zostały one przedłużone na czas nieokreślony⁶⁴. Tym niemniej wartość chińskich inwestycji bezpośrednich w Polsce wciąż rosła, osiągając wartość 1,334 mld USD w 2023 r. Rzeczywista wartość jest większa, ponieważ chińskie inwestycje często trafiają do Polski (i innych państw regionu) za pośrednictwem międzynarodowych hubów finansowych, przede wszystkim Hongkongu. Według danych Rhodium Group, inwestycje w latach 2023-2025 wciąż skupiały się na przejęciach już funkcjonujących przedsiębiorstw i aktywów (ponad 89% wg wartości transakcji)⁶⁵. Wojnę szczególnie mocno odczuła sztandarowa odsłona BRI w Polsce, czyli kolejowe przewozy towarowe. Po inwazji rosyjskiej na Ukrainę wielu europejskich operatorów

⁶³ UN Comtrade Database [10.09.2025].

⁶⁴ T. Ciechoński, *Obrona przed wrogimi przejęciami będzie przekazana ministrowi*, Prawo.pl, 17.07.2025, <https://www.prawo.pl/biznes/nowe-przepisy-o-kontroli-inwestycji-zagranicznych-2025,533951.html> [17.08.2025].

⁶⁵ Rhodium Group, *China Cross Border Monitor* [10.09.2025].

zbojkotowało połączenie przez Rosję i Białoruś, a wolumen przewozów kolejowych pomiędzy Chinami a Europą spadł o 35% w pierwszych dziewięciu miesiącach 2022 r. (w porównaniu z tym samym okresem w poprzednim roku)⁶⁶. Choć w kolejnych latach odnotowano częściowe odbicie, wojna obnażyła geopolityczną wrażliwość szlaku. Przyspieszyła także poszukiwania alternatyw, takich jak „korytarz środkowy”, prowadzący przez Azję Środkową, Morze Kaspijskie i Kaukaz Południowy.

Ze wszystkich państw Grupy Wyszehradzkiej Polska prezentowała najbardziej umiarkowane stanowisko wobec Chin, zarówno przed, jak i po 24 lutego 2022 r. Pomimo strategicznego partnerstwa ze Stanami Zjednoczonymi i roli jednego z kluczowych sojuszników Ukrainy w obliczu rosyjskiej agresji, Polska starała się utrzymywać wobec Chin podejście dwutorowe, łącząc asertywność w kwestii Ukrainy i deklaratywną gotowość do bliższej współpracy na polu gospodarczym. W analizowanym okresie polityka pozostałych państw V4 wobec Chin charakteryzowała się silną polaryzacją: Węgry i Słowacja dążyły do bezprecedensowego zbliżenia, podczas gdy Czechy obrały kurs na wyraźne ograniczenie współpracy bilateralnej.

Republika Czeska

W pierwszych latach funkcjonowania formatu „16+1” Republika Czeska aktywnie rozwijała współpracę z Chinami. W 2013 r. czeski rząd ogłosił „restart” w relacjach z ChRL, przy aktywnym udziale prezydenta Miloša Zemana⁶⁷. Nowe

⁶⁶ J. Jakóbowski, *Kolejowy Jedwabny Szlak w cieniu wojny na Ukrainie*, osw. waw.pl, 15.12.2022, <https://www.osw.waw.pl/en/node/31009> [17.08.2025].

⁶⁷ Government of the Czech Republic, *Restart of collaboration between the Czech Republic and China*, 12.11.2013, <https://vlada.gov.cz/en/media-centrum>

podejście odzwierciedlało pragmatyzm ekonomiczny, opierając się na eksponowaniu potencjału współpracy handlowej i inwestycyjnej przy jednoczesnym pomijaniu różnic politycznych. Kulminacją tej polityki była wizyta Xi Jinpinga w Pradze w marcu 2016 r. i podpisanie wspólnego oświadczenia o partnerstwie strategicznym⁶⁸. Symbolem tej tzw. „złotej ery” w stosunkach czesko-chińskich było pasmo spektakularnych inwestycji chińskiej firmy CEFC China Energy, która nabyła udziały m.in. w liniach lotniczych Travel Service, browarze Lobkowicz, grupie medialnej Empresa Media oraz klubie piłkarskim Slavia Praga.

Zapowiadana i potwierdzona listami intencyjnymi jeszcze większa fala inwestycji o wartości ponad 10 mld EUR nigdy nie nastąpiła⁶⁹. W 2018 r. narracja o dobrej współpracy i obopólnych korzyściach ustała, gdy szef CEFC, Ye Jianming – który był jednocześnie doradcą ekonomicznym prezydenta Zemana – został rzekomo zatrzymany w Chinach w związku z korupcją⁷⁰. CEFC okazała się firmą o strukturze piramidy finansowej i trafiła pod kontrolę państwowego funduszu inwestycyjnego. Dla czeskich elit politycznych sytuacja ta oznaczała nie tylko straty gospodarcze, lecz także poważne koszty wizerunkowe, którym

/aktualne/restart-of-collaboration-between-the-czech-republic-and-china-113806/ [15.08.2025].

⁶⁸ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, *Xi Jinping Holds Talks with President Milos Zeman of the Czech Republic. Both Heads of State Announce the Establishment of China-Czech Strategic Partnership*, 29.03.2016, https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/zy/jj/2016zt/xjpdjkjxgsfwbfmgcxdsjhaqfh/202406/t20240606_11380792.html?utm_source=chatgpt.com [15.08.2025].

⁶⁹ A. Kublik, *Chiny zapowiadają gigantyczne inwestycje w Czechach*, Wyborcza.biz, 30.03.2016, <https://wyborcza.biz/biznes/7,179195,19841517,chiny-zapowiadaja-gigantyczne-inwestycje-w-czechach.html?disableRedirects=true> [15.08.2025].

⁷⁰ K. Dębiec, J. Jakóbowski, *Chinese investments in the Czech Republic: changing the expansion model*, osw.waw.pl, 06.06.2018, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2018-06-06/chinese-investments-czech-republic-changing-expansion-model-o> [15.08.2025].

towarzyszyły narastające obawy w kwestiach bezpieczeństwa państwa. W grudniu 2018 r. czeski Krajowy Urząd ds. Bezpieczeństwa Cybernetycznego i Informacyjnego (czes. NÚKIB) ostrzegł przed używaniem sprzętu chińskich koncernów Huawei i ZTE w infrastrukturze krytycznej – uznając je za zagrożenie dla bezpieczeństwa⁷¹. Połączenie skandalu CEFC z ostrzeżeniami NÚKIB wywołało polityczny zwrot. Narracja czeskich władz zaczęła stopniowo wracać do sceptycyzmu znanego z lat 90. XX w., opierając się na jednoznacznych przesłankach dowodzących niskiej wiarygodności chińskich partnerów. Politycy ówczesnej opozycji (przede wszystkim ODS, Czeska Partia Piratów, TOP 09) i społeczeństwo obywatelskie zaczęły aktywnie wspierać Tajwan jako demokratyczną, bardziej wiarygodną alternatywę. W momencie rosyjskiej inwazji w 2022 r. relacje z Chinami znajdowały się już w głębokim kryzysie.

Po 24 lutego 2022 r. ciche poparcie Chin dla rosyjskiej próby siłowej zmiany granic w Europie mocno rezonoowało z czeskimi lękami historycznymi – od Monachium 1938 r. po inwazję Układu Warszawskiego w 1968 r. W efekcie ukształtował się szeroki polityczny konsensus co do potrzeby zasadniczej rewizji stosunków z Chinami. W maju 2022 r. komisja spraw zagranicznych czeskiego parlamentu wezwała rząd do opuszczenia formatu „16+1”⁷². Pomimo braku formalnego wycofania się, Czechy zaprzestały wszelkiej aktywności na tym polu, pogłębiając natomiast relacje z Tajwanem. W marcu 2023 r. delegacja czeskiego parlamentu z udziałem dyrektora agencji NÚKIB odwiedziła

⁷¹ NÚKIB, *Software i hardware společností Huawei a ZTE je bezpečnostní hrozbou*, 17.12.2018, <https://nukib.gov.cz/cs/infoservis/hrozby/1469-software-i-hardware-spolecnosti-huawei-a-zte-je-bezpecnostni-hrozbou/> [15.08.2025].

⁷² J. Lopatka, *Czechs considering 'all options' regarding China's 16+1 group*, Reuters.com, 20.05.2022, <https://www.reuters.com/world/czechs-considering-all-options-regarding-chinas-161-group-2022-05-20/> [15.08.2025].

Tajpei, co było sygnałem gotowości do współpracy w kwestiach bezpieczeństwa⁷³. Stanowiło to też otwarte podważenie zasady „jednych Chin”. W maju 2025 r. władze Republiki Czeskiej publicznie oskarżyły grupę APT31, powiązaną z ChRL, o serię cyberataków na infrastrukturę Ministerstwa Spraw Zagranicznych Czech⁷⁴. Wcześniej, w marcu 2024 r., czeski wywiad wojskowy udaremnił chińską operację wymierzoną w wiceprezydentkę Tajwanu, Hsiao Bi-khim⁷⁵. W marcu 2025 r. rząd po raz pierwszy użył mechanizmu kontroli inwestycji zagranicznych, by zablokować przejęcie przez chińską firmę stacji satelitarnej w miejscowości Vlkoš⁷⁶. Na poziomie symbolicznym istotnym momentem było spotkanie prezydenta Czech Petra Pavla z Dalajlamą 27 lipca 2025 r., w dniu 90. urodzin duchowego przywódcy Tybetu; w odpowiedzi rząd ChRL ogłosił zerwanie kontaktów z czeską głową państwa⁷⁷. Sekwencja tych wydarzeń wskazuje na pogorszenie relacji

⁷³ NÚKIB, *NÚKIB officials met with South Korean and Taiwanese partners*, 29.03.2023, https://nukib.gov.cz/en/infoservis-en/news/1947-nukib-officials-met-with-south-korean-and-taiwanese-partners/?utm_source=chatgpt.com [15.08.2025].

⁷⁴ NÚKIB, *The Czech Government Has Publicly Attributed Cyberattacks to China: Actor APT31 Linked to the Chinese Ministry of State Security Has Targeted the Infrastructure of the Czech Ministry of Foreign Affairs*, 28.05.2025, <https://nukib.gov.cz/en/infoservis-en/news/2263-the-czech-government-has-publicly-attributed-cyberattacks-to-china-actor-apt31-linked-to-the-chinese-ministry-of-state-security-has-targeted-the-infrastructure-of-the-czech-ministry-of-foreign-affairs/> [15.08.2025].

⁷⁵ H. Davidson, *China 'planned car collision' during Taiwan vice-president's visit to Prague*, Theguardian.com, 28.06.2025, <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/28/taiwan-vice-president-undeterred-after-czech-reports-of-alleged-chinese-car-collision-plot> [15.08.2025].

⁷⁶ J. Kupčík, *Behind the Scenes of the First Czech FDI Screening Prohibition*, Celis.institute, 14.04.2025, https://www.celis.institute/celis-blog/the-first-czech-fdi-screening-prohibition/?utm_source=chatgpt.com [15.08.2025].

⁷⁷ AP News, *China cuts ties with Czech President Petr Pavel over his meeting with the Dalai Lama*, Apnews.com, 12.08.2025, <https://apnews.com/article/czech-china-dalai-lama-pavel-88ed5710167b600fb8cb565fa460f4b7> [15.08.2025].

między Republiką Czeską a Chinami w ciągu ostatnich trzech lat.

Słowacja

W wyraźnym kontraście do doświadczeń Republiki Czeskiej, stosunki Słowacji z Chinami w dekadzie przed 2022 r. cechowały ostrożność, pragmatyzm i brak intensywności. Słowacja pozostawała na peryferiach polityki zagranicznej ChRL w Europie, a kolejne rządy nie traktowały relacji z Pekinem jako priorytetu. Świadczy o tym choćby fakt, że w październiku 2016 r., w fazie największej intensywności relacji chińsko-czeskich, prezydent Słowacji spotkał się z Dalajlamą, co wywołało przejściowy kryzys dyplomatyczny⁷⁸. Chińskie inwestycje w Słowacji przed 2022 r. były znikome na tle Czech, a kilka zapowiadanych projektów nie doszło do skutku (m.in. szerokotorowa linia kolejowa Koszyce-Wiedeń, która miała stanowić część „Nowego Jedwabnego Szlaku”). Na Słowacji również pojawiły się obawy dotyczące bezpieczeństwa: Słowacka Służba Informacyjna (SIS) odnotowała w raporcie z 2020 r. coraz większą aktywność chińskich służb, mającą na celu m.in. wpływ na opinię publiczną podczas pandemii COVID-19⁷⁹. W 2021 r. nowy, bardziej prozachodni rząd przyjął strategię bezpieczeństwa, która po raz pierwszy wskazywała na rosnące zagrożenie ze strony Chin⁸⁰. Nie wywołało

⁷⁸ B. Blanchard, *China says to retaliate after Slovak president meets Dalai Lama*, Reuters.com, 17.10.2016, <https://www.reuters.com/article/world/china-says-to-retaliate-after-slovak-president-meets-dalai-lama-idUSKBN2HoTN/> [15.08.2025].

⁷⁹ Slovenská informačná služba [SIS], *SIS 2020 Annual Report*, 12.2021, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html> [15.08.2025].

⁸⁰ Ł. Ogrodnik, *Nowe strategie bezpieczeństwa i obrony Słowacji*, Pism.pl, 26.02.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Nowe_strategie_bezpieczenstwa_i_obrony_Slowacji [15.08.2025].

to jednak takich emocji społecznych jak w Czechach, gdzie sprawa Huawei i ZTE stała się przedmiotem ogólnonarodowej dyskusji.

Po wyborach w 2023 r. i powrocie do władzy premiera Roberta Ficy (SMER-SD) nastąpił zdecydowany zwrot polityczny i gospodarczy w stronę Chin. Narracja Pekinu stanowiła dla koalicyjnego rządu SMER-SD, Hlas-SD i SNS wygodną alternatywę wobec krytykowanej przez Ficę polityki zagranicznej UE i USA. Podczas wizyty premiera Słowacji w Pekinie w listopadzie 2024 r. zawarto porozumienie o partnerstwie strategicznym⁸¹. Premier Słowacji wyraził wówczas poparcie dla chińsko-brazylijskiej propozycji pokojowej dla Rosji i Ukrainy, którą władze w Kijowie odrzuciły jako nie do przyjęcia⁸². Jednym z priorytetów nowego koalicyjnego rządu Słowacji stało się przyciągnięcie strategicznych chińskich inwestycji. Dwa kluczowe projekty to: fabryka baterii do pojazdów elektrycznych Gotion High-Tech w Šuranach i zakład produkcji samochodów elektrycznych Volvo (marki należącej do chińskiego Geely) w Koszycach. Łączna szacowana wartość tych dwóch inwestycji to ok. 2,4 mld EUR. Partnerstwo z Chinami przełożyło się na słowacką politykę w Unii Europejskiej. W 2024 r. Słowacja jako jedno z pięciu państw członkowskich (obok Niemiec, Węgier, Malty i Słowenii) zagłosowała przeciwko propozycji KE dotyczącej nałożenia ceł antysubsydyjnych na chińskie pojazdy elektryczne.

⁸¹ Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China, *Joint Statement between the People's Republic of China and the Slovak Republic on the Establishment of a Strategic Partnership*, 01.11.2024, https://www.fmprc.gov.cn/eng/zy/gb/202412/t20241217_11495557.html [15.08.2025].

⁸² Radio Free Europe/Radio Liberty, *Slovakia Ready To Join Chinese-Brazilian Peace Plan Already Rejected By Ukraine*, 01.11.2024, <https://www.rferl.org/a/slovakia-china-fico-xi-ukraine-war-proposal-zelenskiy-russia/33183657.html> [15.08.2025].

Węgry

Wśród państw Grupy Wyszehradzkiej precedens dla polityki Słowacji wobec Chin po 2023 r. stanowiły bliskie relacje rozwijane między Chińską Republiką Ludową a Węgrami pod rządami Viktora Orbána (Fidesz). Ich strategicznym fundamentem były dwie komplementarne polityki: węgierskie Otwarcie na Wschód (węg. Keleti Nyitás) oraz chińska Inicjatywa Pasa i Szlaku. To pierwsze, ogłoszone przez Viktora Orbána po objęciu władzy w 2010 r., zakładało pogłębienie współpracy z wieloma wschodzącymi gospodarkami na wschód od Europy, od Rosji i Turcji przez Azję Środkową do Azji Wschodniej⁸³. Największe nadzieje na korzyści gospodarcze lokowano jednak w relacjach z Chinami. W czerwcu 2015 r. Węgry jako pierwsze państwo UE podpisały memorandum o współpracy w ramach BRI⁸⁴.

Efekty polityczne współpracy Pekinu i Budapesztu były widoczne w działaniach Węgier na forum UE. Jeszcze przed 2022 r. Węgry pełniły funkcję „hamulca ręcznego” w trakcie prac UE nad mechanizmami kontroli wpływu Chin w Europie. W 2021 r. zawetowały oświadczenie UE potępiające represje wobec uczestników prodemokratycznych protestów w Hongkongu⁸⁵. Następnie w podobny sposób osłabiły stanowisko UE wobec roszczeń terytorialnych Chin na Morzu Południowochińskim⁸⁶. Pomimo presji ze strony

⁸³ D. Héjj, *Węgry regionalnym rzecznikiem Chin*, ies.lublin.pl, 30.11.2023, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegry-regionalnym-rzecznikiem-chin/> [15.08.2025].

⁸⁴ S. Tiezzi, *China's Silk Road in Europe: Not Just Hungary*, TheDiplomat.com, 09.06.2015, <https://thediplomat.com/2015/06/chinas-silk-road-in-europe-not-just-hungary/> [15.08.2025].

⁸⁵ J. Chalmers, R. Emmott, *Hungary blocks EU statement criticising China over Hong Kong, diplomats say*, Reuters.com, 16.04.2021, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/hungary-blocks-eu-statement-criticising-china-over-hong-kong-diplomats-say-2021-04-16/> [15.08.2025].

⁸⁶ E. Brattberg i in., *China's Influence in Southeastern, Central, and Eastern Europe: Vulnerabilities and Resilience in Four Countries*, Carnegieendowment.org, 13.10.2021, <https://carnegieendowment.org/research/2021/10/chinas-influ>

Stanów Zjednoczonych i innych sojuszników, Budapeszt nie wprowadził restrykcji wobec Huawei w rozwoju krajowej sieci 5G. Obecnie to właśnie Węgry pełnią rolę siedziby największego poza Chinami centrum logistyczno-produkcyjnego tej firmy, a technologie i komponenty chińskiego koncernu są trwale zintegrowane z infrastrukturą cyfrową państwa. Ta dyplomatyczna lojalność miała z czasem przynieść Węgrom wyjątkowy status w relacjach z ChRL wśród państw regionu.

Pomimo realizacji flagowych projektów (m.in. modernizacja kolei Budapeszt-Belgrad) i politycznej lojalności Budapesztu, relacje gospodarcze Węgier i Chin przed 2022 r. nie odznaczały się szczególnie intensywnym tempem wzrostu. Dane banku centralnego Węgier pokazują, że skumulowana wartość chińskich inwestycji bezpośrednich (FDI) do 2021 r. wyniosła ok. 3,3 mld EUR, czyli tylko ok. 4,2% wartości wszystkich zagranicznych inwestycji bezpośrednich w państwie⁸⁷. Dla porównania, wartość inwestycji niemieckich wynosiła w tym samym roku ok. 16 mld EUR (prawie 20% całkowitej wartości)⁸⁸. Co więcej, udział Chin w eksporcie Węgier zmniejszył się w okresie 2013-2021 – z 1,85% do 1,75%⁸⁹. Zdecydowaną większość wymiany handlowej stanowił import z Chin, co prowadziło do rosnącego deficytu. Polityka Otwarcia na Wschód nie przyniosła więc wszystkich oczekiwanych korzyści, a Węgry były wciąż bardzo silnie zależne od rynku UE.

ence-in-southeastern-central-and-eastern-europe-vulnerabilities-and-resilience-in-four-countries?lang=en [15.08.2025].

⁸⁷ MNB Statistics, *FDI flows*, <https://statistika.mnb.hu/statistical-topics/balance-of-payments-and-related-statistics/foreign-direct-investments/fdi-flows> [10.09.2025].

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/> [10.09.2025].

Po 24 lutego 2022 r. nastąpiło dalsze zbliżenie polityczne Chin i Węgier. Premier Viktor Orbán zajął wobec wojny w Ukrainie stanowisko zbieżne z narracją władz ChRL, akcentując potrzebę natychmiastowego zawieszenia broni oraz przypisując odpowiedzialność za eskalację konfliktu Ukrainie i państwom Zachodu. Kulminacją zbliżenia chińsko-węgierskiego była wizyta prezydenta Xi Jinpinga w Budapeszcie w maju 2024 r. Przy tej okazji ogłoszono podniesienie relacji do poziomu „kompleksowego bezwarunkowego (ang. all-weather) strategicznego partnerstwa”. To jedna z najwyższych możliwych rang relacji funkcjonujących w chińskiej dyplomacji, zarezerwowana dla najbliższych sojuszników⁹⁰.

Najbardziej znacząca transformacja dokonała się jednak w obszarze gospodarczym. Dotychczas ograniczony napływ inwestycji został zastąpiony przez wyraźny wzrost zaangażowania kapitałowego ze strony Chin, co istotnie przeobraziło strukturę inwestycyjną w państwie. W 2023 r. Węgry stały się głównym europejskim odbiorcą chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych, przyciągając 44% ich całkowitego wolumenu w Europie – więcej niż łącznie Francja i Niemcy⁹¹. Najważniejszym przedsięwzięciem okazała się decyzja chińskiego producenta baterii CATL o budowie w Debreczynie fabryki akumulatorów wartej 7,6 mld EUR. Wartość tej jednej inwestycji przekraczała łączną sumę wszystkich chińskich inwestycji na Węgrzech w latach 2012-2022. Warto podkreślić, że inwestycje

⁹⁰ E. Seiwert, C. Soong, *What's in a name? A rough guide to China's elaborate labeling of bilateral relations in Europe*, Merics.org, 15.10.2024, <https://merics.org/en/comment/whats-name-rough-guide-chinas-elaborate-labeling-bilateral-relations-europe> [15.08.2025].

⁹¹ A. Kratz i in., *Dwindling investments become more concentrated – Chinese FDI in Europe: 2023 Update*, Merics.org, 06.06.2024, <https://merics.org/en/report/dwindling-investments-become-more-concentrated-chinese-fdi-europe-2023-update> [10.09.2025].

chińskie po 2022 r. skoncentrowane zostały niemal wyłącznie w sektorze pojazdów elektrycznych (EV) i powiązanej z nim produkcji akumulatorów. Główne projekty obejmują m.in. fabrykę BYD Auto (docelowo produkcja 300 tys. pojazdów rocznie), fabryki baterii i separatorów baterii firm EVE Power, Sunwoda i Semcorp oraz fabrykę części do pojazdów Xinzhi Motor Co. U podstaw tych inwestycji leży kluczowy interes Chin: lokowanie produkcji w Europie pozwala tamtejszym producentom unikać nałożonych przez UE ceł na import pojazdów z ChRL.

Skala chińskiej ekspansji gospodarczej na Węgrzech zdecydowanie wyróżnia to państwo spośród pozostałych członków Grupy Wyszehradzkiej. Obecne miejsce Węgier w chińskiej architekturze wpływów w regionie EŚW jest odzwierciedleniem malejącej roli formatu multilateralnego na rzecz bezprecedensowego pogłębienia relacji z najbliższymi regionalnymi sojusznikami ChRL.

4. Chiny a państwa bałtyckie

Litwa, Łotwa i Estonia były w gronie założycieli formatu „16+1” w 2012 r., ale dekada uczestnictwa w formacie nie przyniosła znaczących rezultatów gospodarczych. Państwa bałtyckie odznaczały się relatywnie niskim poziomem napływu chińskich inwestycji bezpośrednich w EŚW. Z kolei udział handlu z ChRL w całkowitych obrotach handlowych tych trzech państw wzrósł w latach 2013-2022 o niecały punkt procentowy, osiągając maksymalną wartość – 3,41% – w 2020 r.⁹² Ten niewielki wzrost był w dodatku napędzany głównie przez import z Chin i nie przekładał się na bezpośrednie korzyści dla lokalnych eksporterów. Obok braku wymiernych efektów gospodarczych, kolejnym źródłem rosnącego sceptycyzmu wobec ChRL były obawy dotyczące bezpieczeństwa. Szczególnie niepokojącym sygnałem były wspólne manewry rosyjsko-chińskie przeprowadzone na Morzu Bałtyckim w 2017 r. W kolejnych latach pojawiły się doniesienia o chińskim udziale w cyberatakach na instytucje rządowe i sektor energetyczny⁹³. W efekcie Chiny zaczęły być wymieniane jako jedno z głównych zagrożeń zewnętrznych w oficjalnych dokumentach

⁹² UN Comtrade Database [10.09.2025].

⁹³ E. Pinelytė, *Revisiting Threat Perceptions of China: A Perspective from Lithuania*, Chinaobservers.eu, 04.04.2024, <https://chinaobservers.eu/revisiting-threat-perceptions-of-china-a-perspective-from-lithuania/> [15.08.2025].

strategicznych państw bałtyckich⁹⁴. Na początku trzeciej dekady XXI w. kryzys w relacjach z Chinami osiągnął punkt krytyczny, zarówno w wyniku wojny w Ukrainie, jak i wewnętrznych procesów politycznych.

Litwa

Narastające napięcia pomiędzy Chinami a Litwą weszły w fazę eskalacji w 2021 r., kiedy w Wilnie władzę przejęła nowa centroprawicowa koalicja, złożona ze Związku Ojczyzny – Litewskich Chrześcijańskich Demokratów, Ruchu Liberałów i Partii Wolności, wyraźnie akcentująca bliskie relacje ze Stanami Zjednoczonymi. W maju 2021 r. Litwa opuściła format „17+1” (w 2019 r. do oryginalnej szesnastki państw dołączyła Grecja). Od tego czasu władze tego państwa zajmowały wobec Chin wyjątkowo krytyczne stanowisko, m.in. nazywając politykę ChRL wobec mniejszości etnicznych w Xinjiangu „ludobójstwem” oraz zezwalając na otwarcie na Litwie oficjalnego tajwańskiego biura przedstawicielskiego, *de facto* ambasady⁹⁵. W odróżnieniu od analogicznych placówek działających w innych państwach europejskich, władze litewskie dopuściły użycie w jego nazwie określenia *Tajwan*, zamiast neutralnego *Tajpej*⁹⁶. Niemalą rolę w tym posunięciu odegrała także wizja przyciągnięcia na Litwę tajwańskich inwestycji w obszarze nowych technologii. Reakcja Chin nastąpiła niezwłocznie

⁹⁴ Estonian Foreign Intelligence Service, *International Security and Estonia 2020*, 2020, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2020-en.pdf> [15.08.2025].

⁹⁵ A. Sytas, *Lithuanian parliament latest to call China's treatment of Uyghurs 'genocide'*, Reuters.com, 20.05.2021, <https://www.reuters.com/world/china/lithuanian-parliament-latest-call-chinas-treatment-uyghurs-genocide-2021-05-20/> [17.08.2025].

⁹⁶ Reuters, *Taiwan opens office in Lithuania, brushing aside China opposition*, Reuters.com, 19.11.2021, <https://www.reuters.com/world/china/taiwan-opens-office-lithuania-brushing-aside-china-opposition-2021-11-18/> [17.08.2025].

i miała wysoce restrykcyjny wymiar. 21 listopada 2021 r., trzy dni po otwarciu tajwańskiej placówki w Wilnie, władze w Pekinie zdegradowały stosunki dyplomatyczne z Litwą do poziomu *chargé d'affaires*⁹⁷. Ponadto Litwa została usunięta z chińskiego systemu celnego, co było jednoznaczne z wprowadzeniem embarga na litewski eksport do Chin. Pekin zaczął też wywierać presję na międzynarodowe firmy (np. niemiecki Continental AG), aby te eliminowały litewskie komponenty ze swoich łańcuchów dostaw⁹⁸. Choć wejście w stan wojny handlowej z Chinami było dla Litwy poważnym wstrząsem, jego rzeczywisty wpływ na gospodarkę okazał się ograniczony. Udział eksportu towarów do Chin wynosił bowiem mniej niż 1% całkowitego litewskiego eksportu w 2021 r.⁹⁹

Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę została odebrana na Litwie jako egzystencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa oraz jednoznaczne ostrzeżenie, wynikające z własnych doświadczeń historycznych. Reakcja Pekinu – określana mianem „prorosyjskiej neutralności” – została zinterpretowana jako świadome zajęcie stanowiska po stronie agresora, co w konsekwencji doprowadziło do dalszej erozji wzajemnego zaufania. Opublikowany przez litewskie służby specjalne i Departament Bezpieczeństwa Państwa raport z 2025 r. otwarcie wskazuje, że intencją ChRL jest wspieranie rosyjskiej agresji i maksymalne zaangażowanie państw zachodnich na tym teatrze

⁹⁷ Agence France-Presse, *China downgrades diplomatic relations with Lithuania over Taiwan row*, Theguardian.com, 21.11.2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/21/china-downgrades-diplomatic-relations-with-lithuania-over-taiwan-row> [10.09.2025].

⁹⁸ J. Miller, G. Chazan, A. Bounds, *German business hits out at China after Lithuania trade row snarles exports*, Ft.com, 17.12.2021, <https://www.ft.com/content/15119be1-3d57-4769-8f82-ff8cb36a668b> [15.08.2025].

⁹⁹ UN Comtrade Database [10.09.2025].

wojny¹⁰⁰. Ten sam dokument oskarża stronę chińską o szpiegostwo, kradzież technologii i cyberataki wymierzone w Litwę¹⁰¹. W odpowiedzi na te zagrożenia Republika Litewska aktywnie wdraża zainicjowaną przez UE strategię „de-riskingu”, czyli redukcji zależności od Chin w sektorach strategicznych: zaawansowanych technologiach, infrastrukturze krytycznej, energetyce. Elementem tej strategii jest zwiększona kontrola inwestycji. W listopadzie 2024 r. parlament Litwy uchwalił ustawę zakazującą chińskim firmom zdalnego dostępu do systemów zarządzania dużymi instalacjami OZE¹⁰².

Wybory parlamentarne na Litwie w 2024 r. pokazały, że wielu litewskich polityków chciało zażegnać otwarty konflikt dyplomatyczny z Chinami. Zwycięska Partia Socjaldemokratyczna pod przywództwem premiera Gintautasa Paluckasa zadeklarowała chęć odbudowy relacji z Pekinem¹⁰³. Paluckas nazwał dopuszczenie pełnej nazwy tajwańskiego biura przedstawicielskiego „poważnym błędem dyplomatycznym”, zapowiadając przywrócenie pełnych relacji dyplomatycznych z ChRL¹⁰⁴. Premier Litwy unikał jednak jasnej deklaracji, czy jego rząd zmieni nazwę

¹⁰⁰ State Security Department of the Republic of Lithuania, Defence Intelligence and Security Service under the Ministry of National Defence (Lithuania), *National Threat Assessment 2025*, 03.2025, https://kam.lt/wp-content/uploads/2025/03/2025-GR-ENG-02-21-El-be-uzraso_.pdf [01.10.2025].

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² The Baltic Times, *Lithuanian MPs block Chinese cos from solar, wind farm control systems*, Baltictimes.com, 12.11.2024, https://www.baltictimes.com/lithuanian_mps_block_chinese_cos_from_solar__wind_farm_control_systems/ [15.08.2025].

¹⁰³ F. Bermingham, *Lithuania's next government wants to patch things up with China. But is it even possible?*, Scmp.com, 17.11.2024, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3286874/lithuanias-next-government-wants-patch-things-china-it-even-possible?utm_source=chatgpt.com [15.08.2025].

¹⁰⁴ S. Jakučionis, *Lithuania's presumptive PM vows to restore ties with China*, Lrt.lt, 31.10.2024, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2402538/lithuania-s-presumptive-pm-vows-to-restore-ties-with-china?srsId=AfmBOoee9H6GlekvfyqMAjLqOpU8VBaVuyEZeYoMJnFsC2L418rwVA> [15.08.2025].

placówki, tj. wykona jedyny gest, który mógłby w tej sytuacji zadowolić Pekin. To niejednoznaczne stanowisko odzwierciedlało trudną pozycję rządu rozdartego między chęcią normalizacji stosunków gospodarczych a antychińskim konsensusem społecznym i presją ze strony USA. Dymisja Paluckasa w lipcu 2025 r. w wyniku skandalu politycznego wprowadziła dodatkowy element niepewności, a prochiński zwrot kolejnego rząd wydaje się mało prawdopodobny.

Łotwa

Łotwa przyjęła wobec Chin bardziej ostrożną niż Litwa strategię, polegającą na równoważeniu potencjalnych korzyści gospodarczych z koniecznością zachowania czujności w obszarze bezpieczeństwa, wynikającą zarówno z jej członkostwa w NATO, jak i doświadczeń historycznych związanych z Rosją. Obserwując brutalność chińskiej reakcji na litewską politykę wobec Tajwanu, decydenci w Rydze musieli zwrócić uwagę na względną odporność Litwy, która została wsparta dyplomatycznie przez władze Unii Europejskiej. To doświadczenie musiało wpłynąć na ich kalkulacje strategiczne. Świadczy o tym chociażby fakt, że w grudniu 2021 r. przedstawiciele Łotwy (podobnie jak pozostałych dwóch państw bałtyckich) uczestniczyli w Open Parliament Forum w Tajpej – wydarzeniu ukierunkowanym na umacnianie więzi Tajwanu ze wspólnotą państw demokratycznych¹⁰⁵. Warto przy tym pamiętać, że w państwach bałtyckich żywa pozostaje pamięć o latach

¹⁰⁵ The Economist, *Why are eastern European countries cosyng up to Taiwan?*, Economist.com, 02.12.2021, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/12/02/why-are-eastern-european-countries-cosying-up-to-taiwan> [15.08.2025].

1940-1990, postrzeganych jako pięć dekad okupacji sowieckiej. Zaostrzający się autorytarny kurs Pekinu, groźba siłowej aneksji Tajwanu oraz coraz wyraźniej artykułowane ambicje globalne sprzyjają tendencji do interpretowania polityki Chin przez pryzmat doświadczeń historycznych. Chiny coraz częściej postrzegane są tam jako współczesna emanacja antydemokratycznego imperializmu, analogicznego do tego, który w latach 1940-1990 pozbawił te państwa niepodległości.

Inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i prorosyjskie stanowisko władz ChRL stały się punktem przesilenia w relacjach chińsko-łotewskich. W sierpniu 2022 r. władze Łotwy poszły w ślady Litwy i (wraz z Estonią) ogłosiły wycofanie się z formatu współpracy Chiny-EŚW (który został w ten sposób zredukowany do formatu „14+1”). Jako oficjalny powód wskazano stanowisko Pekinu wobec wojny w Ukrainie. Z drugiej strony Biuro Ochrony Konstytucji (SAB), łotewska służba kontrwywiadu, w dorocznym raporcie opublikowanym w 2024 r. określiło chińskie inicjatywy współpracy gospodarczej w Europie jako narzędzie „wpływu” i „dominacji”, podporządkowane nadrzędnym celom strategicznym¹⁰⁶. Decyzji o wycofaniu się z formatu „16+1” towarzyszyło wyraźne ochłodzenie relacji dwustronnych, potęgowane przez kolejne napięcia i incydenty dyplomatyczne. W kwietniu 2023 r. chiński ambasador we Francji, Lu Shaye, udzielił wywiadu francuskiej telewizji, w którym zakwestionował legalność granic Litwy, Łotwy i Estonii jako byłych republik radzieckich¹⁰⁷. Słowa

¹⁰⁶ Constitution Protection Bureau [SAB] of Latvia, *2023 Annual Report*, 02.2024, https://sab.gov.lv/files/uploads/2024/02/SAB-2023_gada_parskats_ENG.pdf [01.10.2025].

¹⁰⁷ Y. Yang, R. Milne, L. Abboud, *Chinese diplomat draws ire from Baltic nations over statehood remarks*, Ft.com, 23.04.2023, <https://www.ft.com/content/da1eead6-db4e-482a-b301-8b9dbazdoffa> [15.08.2025].

chińskiego dyplomaty zostały ostro skrytykowane przez ministrów spraw zagranicznych wszystkich trzech państw bałtyckich¹⁰⁸. Z perspektywy Łotwy i pozostałych państw bałtyckich największym zagrożeniem ze strony Chin są działania hybrydowe, szczególnie w cyberprzestrzeni. Z kolei incydenty z udziałem chińskich statków podejrzanych o sabotaż instalacji przesyłowych i kabli podmorskich na Morzu Bałtyckim doprowadziły do wzmocnienia obecności wojskowej NATO na tym obszarze.

Estonia

Podejście Estonii do ChRL charakteryzuje się silnym naciskiem na cyberbezpieczeństwo i suwerenność technologiczną, a także sceptycyzmem wobec chińskiego autorytaryzmu i dążenia do przebudowy liberalnego porządku światowego (ang. the rules-based international order). Podobnie jak w przypadku Litwy i Łotwy, jest to oparte na ocenach państwowych służb wywiadowczych. Estonia szczególnie mocno podkreśla zagrożenie wynikające z zależności od chińskiego sprzętu, oprogramowania i platform internetowych (np. aplikacji TikTok)¹⁰⁹. Pod tym względem stanowisko władz w Tallinie jest bliskie amerykańskiemu. Ponadto Estonia zdecydowanie popiera unijną agendę „de-riskingu”, szczególnie w obszarze technologii. Wycofanie się Estonii wraz z Łotwą z formatu „16+1” w sierpniu 2022 r. podkreśla preferencję budowania relacji z Chinami przede wszystkim w ramach wspólnotowych UE.

¹⁰⁸ A. Zimmermann, *Baltics blast China diplomat for questioning sovereignty of ex-Soviet states*, Politico.eu, 23.04.2023, <https://www.politico.eu/article/china-france-estonia-latvia-diplomat-under-fire-in-eu-for-questioning-sovereignty-of-ex-soviet-countries/> [15.08.2025].

¹⁰⁹ Estonian Foreign Intelligence Service, *International Security and Estonia 2024*, 2024, <https://raport.valisluureamet.ee/2024/en/> [15.08.2025].

Po 2022 r. Estonia postrzega oś Pekin-Moskwa jako główne zagrożenie dla globalnego bezpieczeństwa, przy czym ChRL jest w tej wizji zdecydowanym dominującym partnerem. Estońska Służba Wywiadu Zagranicznego (Välisluureamet) otwarcie wskazuje na te ryzyka. W raporcie z 2024 r. ostrzegła, że ChRL stara się budować „zintegrowany ekosystem polityczno-technologiczny”, oparty na własnych technologiach i standardach, co stanowi zagrożenie dla infrastruktury krytycznej Estonii i innych państw zachodnich¹¹⁰. Raport tej samej służby z 2025 r. potwierdził obawy dotyczące współpracy chińsko-rosyjskiej, podkreślając m.in., że ChRL umożliwia Federacji Rosyjskiej pozyskiwanie komponentów (w tym zachodnich) niezbędnych do produkcji dronów wykorzystywanych w wojnie z Ukrainą¹¹¹.

Powiązania gospodarcze między Estonią a Chinami są minimalne. W latach 2022-2025 uwaga decydentów była w większej mierze skoncentrowana na kwestiach bezpieczeństwa i „de-riskingu”. Jako gospodarka skupiona w dużej mierze na tworzeniu i wdrażaniu innowacji technologicznych, Estonia stara się aktywnie zarządzać ryzykiem związanym z transferem technologii. Wspomniany już raport Välisluureamet z 2025 r. ostrzegła, że Komunistyczna Partia Chin wykorzystuje współpracę naukową do pozyskiwania zachodnich technologii i wzmacniania własnego potencjału¹¹². Jest to spójne z raportami służb litewskich i łotewskich¹¹³.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Estonian Foreign Intelligence Service (Välisluureamet), *International Security and Estonia 2025*, 02.2025, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2025-en.pdf> [01.10.2025].

¹¹² Ibidem.

¹¹³ SAB, 2023 *Annual Report*; State Security Department of the Republic of Lithuania, Defence Intelligence and Security Service under the Ministry of National Defence (Lithuania), *National Threat Assessment 2025*.

Zarówno w przypadku Estonii, jak i pozostałych państw bałtyckich perspektywy na istotne ocieplenie stosunków z Chinami lub powrót do stanu sprzed 2021 r. są niewielkie. Każdy przyszły rząd, niezależnie od orientacji politycznej, będzie miał ograniczoną swobodę manewru w obliczu trwającej wojny w Ukrainie, kiedy polityka otwarcia wobec Chin byłaby postrzegana jako osłabienie bezpieczeństwa państwa i jedności sojuszniczej w NATO.

Podsumowanie

Analiza ewolucji stosunków politycznych i gospodarczych pomiędzy Chińską Republiką Ludową a państwami Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2022-2025 prowadzi do wniosku, że okres ten stanowił cezurę, która na dłuższy i nieokreślony czas zakończyła erę multilateralnej współpracy w ramach formatu zainicjowanego w 2012 r. Kryzys, a ostatecznie faktyczne zamrożenie platformy „16+1” (zredukowanej w 2022 r. do „14+1”) były wynikiem splotu dwóch kluczowych czynników: strukturalnych słabości samego formatu oraz radykalnych zmian w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego.

U podstaw kryzysu leżała fundamentalna asymetria interesów i oczekiwań. Pragmatyczne, transakcyjne cele gospodarcze państw EŚW – dążenie do pozyskania inwestycji i dywersyfikacji handlu – zderzyły się z długofalową strategią geopolityczną Chin, dla których region ten stanowił narzędzie ekspansji gospodarczej i budowania wpływów politycznych w Unii Europejskiej. Niespełnione obietnice inwestycyjne, rosnące deficyty handlowe oraz systemowa niekompatybilność chińskiego modelu działania (opartego na braku przejrzystości i preferowaniu przedsiębiorstw państwowych) z normami prawnymi UE doprowadziły do narastającego rozczarowania większości państw regionu jeszcze przed 2022 r. Doświadczenia takich państw jak Czarnogóra (autostrada Bar-Boljare) czy Macedonia Północna (autostrada Kičevo-Ochryda) stały się

symbolami problemów związanych z chińskimi kredytami i realizacją inwestycji infrastrukturalnych: nadmiernego zadłużenia, opóźnień i nieefektywności. Z kolei skandal dotyczący firmy CEFC w Republice Czeskiej obnażył ryzyka polityczne i wizerunkowe związane z nieprzejrzystymi powiązaniami biznesowo-politycznymi, które szły w parze z gwałtownym napływem chińskich inwestycji.

Katalizatorem ostatecznego rozpadu formatu okazały się jednak czynniki geopolityczne. Zaostrzająca się rywalizacja amerykańsko-chińska oraz ewolucja polityki UE (strategia „de-riskingu”) systematycznie zwiększały koszty polityczne bliskiej współpracy z Pekinem. Państwa regionu, zwłaszcza członkowie NATO, stanęły przed koniecznością wyboru między lojalnością wobec zachodnich sojuszników a kontynuacją współpracy z ich strategicznym rywalem.

Punktem zwrotnym była pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. Wydarzenie to radykalnie przewartościowało priorytety polityki zagranicznej większości państw EŚW. W obliczu egzystencjalnego zagrożenia ze strony Rosji kwestie bezpieczeństwa zyskały absolutny priorytet nad kalkulacjami gospodarczymi. Chińska polityka „prorosyjskiej neutralności”, wsparcie dla rosyjskiej maszyny wojennej poprzez dostawy dóbr podwójnego zastosowania oraz ogłoszone tuż przed wybuchem wojny „partnerstwo bez granic” z FR sprawiły, że Chiny zaczęły być postrzegane nie tylko jako rywal systemowy, ale jako państwo sprzyjające agresorowi i dążące do podważenia ładu bezpieczeństwa w Europie.

Okres 2022-2025 charakteryzował się postępującą fragmentaryzacją i polaryzacją Europy Środkowo-Wschodniej w podejściu do Chin. Zamiast jednolitego bloku, wyłoniły się trzy główne grupy państw.

Pierwszą grupę stanowią państwa, które zdecydowały się na strategiczne zbliżenie z ChRL, traktując je jako kluczowe źródło inwestycji. Należą do nich Węgry i Serbia, do których po 2023 r. dołączyła Słowacja. Relacje te charakteryzują się silnym komponentem politycznym (podniesienie rangi stosunków do najwyższych poziomów w chińskiej dyplomacji), zbieżnością narracji w kluczowych kwestiach międzynarodowych (np. o wojnie w Ukrainie) oraz bezprecedensowym napływem chińskich inwestycji. Szczególnie widoczne jest to na Węgrzech, które stały się głównym europejskim hubem dla chińskiego sektora pojazdów elektrycznych (EV) i baterii, oraz w Serbii, gdzie chiński kapitał dominuje w przemyśle wydobywczym i infrastrukturze. Państwa te odrzucają strategię „de-riskingu” UE i nie wprowadzają ograniczeń dla chińskich firm w sektorach strategicznych (czego dowodem jest np. kluczowa pozycja Huawei w Serbii). Udział nowych chińskich inwestycji bezpośrednich w tych trzech państwach na tle całego regionu EŚW, mierzony wartością transakcji dokonywanych w danym roku, wzrósł z niecałych 43% w 2021 r. do 74% w 2024 r.¹¹⁴ Ta dysproporcja prawdopodobnie będzie wzrastać w 2025 i 2026 r.

Drugą grupę tworzą państwa, które przyjęły jednoznacznie asertywną i sceptyczną postawę wobec Chin, priorytetowo traktując kwestie bezpieczeństwa i lojalność wobec sojuszy transatlantyckich. Należą do nich państwa bałtyckie, Republika Czeska i Rumunia. W tych krajach doszło do głębokiego kryzysu w relacjach politycznych z Pekinem, aktywnego wdrażania mechanizmów kontroli inwestycji, eliminacji chińskich podmiotów z sektorów strategicznych

¹¹⁴ Rhodium Group, *China Cross Border Monitor*.

oraz (w przypadku Czech i państw bałtyckich) intensyfikacji kontaktów z Tajwanem.

Trzecia grupa obejmuje państwa dążące do pragmatycznego balansowania między wymogami bezpieczeństwa a interesami gospodarczymi. Polska, mimo roli kluczowego sojusznika Ukrainy i bliskich relacji z USA, próbowała prowadzić politykę dwutorową, łącząc asertywność w kwestiach politycznych z próbą utrzymania współpracy gospodarczej. Słowenia po 2022 r. przyjęła kurs ostrożnego pragmatyzmu, motywowanego interesami własnego sektora prywatnego i dążeniem do integracji z chińskimi łańcuchami dostaw. Podobną postawę przyjęły Chorwacja i Bułgaria, gdzie pomimo utrzymywania euroatlantyckiego kursu w polityce zagranicznej, nie doszło ani do tak znacznego ochłodzenia w relacjach z ChRL, ani do wprowadzenia tak wyraźnych ograniczeń we współpracy gospodarczej, jak w przypadku drugiej grupy.

We wszystkich analizowanych państwach w latach 2022-2025 w dalszym ciągu rosła wartość wymiany towarowej z ChRL. Jednak proporcjonalne ujęcie tej wartości, jako procent całkowitych obrotów w handlu towarami, pokazuje, że udział Chin po 2020 r. fluktuuje w okolicach 6,5%¹¹⁵. W tym samym okresie został zatrzymany trend spadkowy w udziale największego partnera handlowego zdecydowanej większości państw EŚW, czyli Niemiec¹¹⁶. Może to wskazywać na podejmowanie przez większość państw regionu działań w kierunku „de-riskingu”, nawet jeśli nie są one oficjalnie powiązane ze strategią UE.

Analiza okresu 2022-2025 wskazuje również na istotną ewolucję w strategii gospodarczej Chin w stosunku do regionu. Wobec kryzysu formatu multilateralnego,

¹¹⁵ UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/> [16.08.2025].

¹¹⁶ Ibidem.

władze ChRL skoncentrowały się na relacjach bilateralnych z najbardziej przychylnymi im państwami. Jednocześnie nastąpiło przesunięcie ciężaru z modelu opartego na kredytach infrastrukturalnych (dominującego na Bałkanach Zachodnich) na bezpośrednie inwestycje w strategicznych sektorach przemysłowych, zwłaszcza w sektorze elektromobilności. Wielomiliardowe inwestycje na Węgrzech, Słowacji i w Serbii mają na celu stworzenie bazy produkcyjnej wewnątrz UE, co w przyszłości pozwoli chińskim firmom omijać bariery celne i wzmacniać swoją pozycję na rynku europejskim.

Podsumowując, lata 2022-2025 przyniosły głęboką transformację relacji Chiny-EŚW. Wojna w Ukrainie obnażyła i pogłębiła istniejące wcześniej podziały, prowadząc z jednej strony do głębokiego kryzysu multilateralnego formatu współpracy, a z drugiej do konsolidacji najważniejszych partnerstw bilateralnych ChRL w regionie. Relacje z Chinami stały się jednym z głównych czynników różnicujących politykę zagraniczną państw Europy Środkowo-Wschodniej, a przyszłość tych relacji będzie determinowana przez dalszy rozwój sytuacji bezpieczeństwa w Europie oraz dynamikę globalnej rywalizacji mocarstw.

Bibliografia

- Agence France-Presse, *China downgrades diplomatic relations with Lithuania over Taiwan row*, Theguardian.com, 21.11.2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/21/china-downgrades-diplomatic-relations-with-lithuania-over-taiwan-row>
- AP News, *China cuts ties with Czech President Petr Pavel over his meeting with the Dalai Lama*, Apnews.com, 12.08.2025, <https://apnews.com/article/czech-china-dalai-lama-pavel-88ed5710167b600fb8cb565fa460f4b7>
- Bakota I., *“Diamond Stage” in Sino-Croatian Relations*, „Croatian International Relations Review” 2020, vol. 26, no. 86, <https://cirrj.org/menuscript/index.php/cirrj/article/view/397>
- Banco E., Landay J., Martina M., *Chinese nationals fighting for Russia in Ukraine are mercenaries-US officials*, Reuters.com, 11.04.2025, <https://www.reuters.com/world/chinese-nationals-fighting-russia-ukraine-are-mercenaries-us-officials-2025-04-11/>
- Bermingham F., *China tells EU it does not want to see Russia lose its war in Ukraine: sources*, Scmp.com, 04.07.2025, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3316875/china-tells-eu-it-cannot-afford-russian-loss-ukraine-war-sources-say>
- Bermingham F., Zhou L., *China defends its US\$944 million loan to Montenegro for motorway project*, Scmp.com, 14.04.2021, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3129506/china-defends-its-us944-million-loan-montenegro-motorway>
- Bermingham F., *Lithuania's next government wants to patch things up with China. But is it even possible?*, Scmp.com, 17.11.2024, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3286874/lithuanias-next-government-wants-patch-things-china-it-even-possible?utm_source=chatgpt.com
- Blanchard B., *China says to retaliate after Slovak president meets Dalai Lama*, Reuters.com, 17.10.2016, <https://www.reuters.com/article/world/china-says-to-retaliate-after-slovak-president-meets-dalai-lama-idUSKBN12HOTN/>
- Borislavova L., *Bulgaria quits Comecon banks*, bnr.bg, 02.03.2022, <https://bnr.bg/en/post/101609762/bulgaria-quits-comecon-banks>
- Brattberg E. i in., *China's Influence in Southeastern, Central, and Eastern Europe: Vulnerabilities and Resilience in Four Countries*,

- Carnegieendowment.org, 13.10.2021, <https://carnegieendowment.org/research/2021/10/chinas-influence-in-southeastern-central-and-eastern-europe-vulnerabilities-and-resilience-in-four-countries?lang=en>
- Cargotor, *Kolejny ważny krok do powstania Parku Logistycznego Małaszewicze*, 08.10.2021, <https://cargotor.com/kolejny-wazny-krok-do-powstania-parku-logistycznego-malaszewicze/>
- Chalmers J., Emmott R., *Hungary blocks EU statement criticising China over Hong Kong, diplomats say*, Reuters.com, 16.04.2021, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/hungary-blocks-eu-statement-criticising-china-over-hong-kong-diplomats-say-2021-04-16/>
- China-CEE Institute, „Weekly Briefing”, 05.2022, vol. 51, no. 2, *Albania economy Weekly Briefing: The lack of major Chinese investments in Albania: mapping some determinants*, <https://china-cee.eu/2022/05/24/albania-economy-briefing-the-lack-of-major-chinese-investments-in-albania-mapping-some-determinants/>
- Ciechoński T., *Obrona przed wrogimi przejęciami będzie przekazana ministrowi*, Prawo.pl, 17.07.2025, <https://www.prawo.pl/biznes/nowe-przepisy-o-kontroli-inwestycji-zagranicznych-2025,533951.html>
- Constitution Protection Bureau (SAB) of Latvia, *2023 Annual Report*, 02.2024, <https://sab.gov.lv/files/uploads/2024/02/SAB-2023.gada-parskats.ENG.pdf>
- Davidson H., *China ‘planned car collision’ during Taiwan vice-president’s visit to Prague*, Theguardian.com, 28.06.2025, <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/28/taiwan-vice-president-undeterrered-after-czech-reports-of-alleged-chinese-car-collision-plot>
- Davidson H., *Close ties allow Russian propaganda to spread swiftly through China, report claims*, „The Guardian”, 31.03.2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/31/close-ties-allow-russia-propaganda-to-spread-through-china>
- Dębiec K., Jakóbowski J., *Chinese investments in the Czech Republic: changing the expansion model*, osw.waw.pl, 06.06.2018, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2018-06-06/chinese-investments-czech-republic-changing-expansion-model-0>
- Domachowska A., *Albania wprowadza zakaz korzystania z TikToka*, ies.lublin.pl, 13.01.2025, <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2025/01/ies-komentarze-1264-4-2025.pdf>
- Domachowska A., *Serbia i Kosowo: porozumienie o normalizacji relacji ekonomicznych*, ies.lublin.pl, 08.09.2020, <https://ies.lublin.pl/komentarze/serbia-i-kosowo-porozumienie-o-normalizacji-relacji-ekonomicznych/>
- Estonian Foreign Intelligence Service, *International Security and Estonia 2020*, 2020, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2020-en.pdf>
- Estonian Foreign Intelligence Service, *International Security and Estonia 2024*, 02.2024, <https://raport.valisluureamet.ee/2024/en/>

- Estonian Foreign Intelligence Service, *International Security and Estonia 2025*, 02.2025, <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2025-en.pdf>
- Eurostat, *EU direct investment positions by country, ultimate and immediate counterpart and economic activity (BPM6)* (baza danych), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bop_fdi6_pos/default/table?lang=en
- Ferdebar M., *Decoding De-Risking: EU's China Strategy and Its Implications for Croatia*, Chinaobservers.eu, 13.06.2024, <https://chinaobservers.eu/decoding-de-risking-eus-china-strategy-and-its-implications-for-croatia/>
- GDP (current US\$) database, Worldbank.org, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
- GEO-POWER-EU Interdependence Database, <https://geo-power.eu/research-output/database/>
- Global Chinese Development Finance*, <https://china.aiddata.org/>
- Godec T., *Sino-Slovenian Relations Off to a Rocky Start in 2022*, Chinaobservers.eu, 17.02.2022, <https://chinaobservers.eu/sino-slovenian-relations-off-to-a-rocky-2022/>
- Government of the Czech Republic, *Restart of collaboration between the Czech Republic and China*, 12.11.2013, <https://vlada.gov.cz/en/media-centrum/aktualne/restart-of-collaboration-between-the-czech-republic-and-china-113806/>
- Haxhixhemaj A., *The Western Balkans and China's Digital Silk Road*, Gmfus.org, 01.2025, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2025-01/Haxhixhemajli%20-%20Balkans%20China%20-%20paper.pdf>
- Héjj D., *Węgry regionalnym rzecznikiem Chin*, ies.lublin.pl, 30.11.2023, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegry-regionalnym-rzecznikiem-chin/>
- Higgins A., *A Pricey Drive Down Montenegro's Highway 'From Nowhere to Nowhere'*, Nytimes.com, 14.08.2021, <https://www.nytimes.com/2021/08/14/world/europe/montenegro-highway-china.html>
- Higgins A., *In Serbia, Xi Underlines Close Ties With Ally That Shares Wariness of U.S.*, Nytimes.com, 08.05.2024, <https://www.nytimes.com/2024/05/08/world/europe/xi-jinping-china-serbia-visit.html>
- International Debt Statistics (IDS), Worldbank.org, <https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics/ids>
- Istenič Kotar S., *Chinese Influence in Slovenia*, Cepa.org, 10.08.2022, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-slovenia/>
- Jakóbowski J., *Kolejowy Jedwabny Szlak w cieniu wojny na Ukrainie*, osw.waw.pl, 15.12.2022, <https://www.osw.waw.pl/en/node/31009>
- Jakučionis S., *Lithuania's presumptive PM vows to restore ties with China*, Lrt.lt, 31.10.2024, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2402538/lithuania-s-presumptive-pm-vows-to-restore-ties>

- with-china?srsId=AfmB00oe9H6GlekvyfqMAjLqOpU8VBaVuyEZEYOMJJnFsC2L418rwVA
- Kajosevic S., *Montenegro Reduces Currency Risk on Costly Chinese Highway Loan*, *Balkaninsight.com*, 09.07.2021, <https://balkaninsight.com/2021/07/09/montenegro-reduces-currency-risk-on-costly-chinese-highway-loan/>
- Koleka B., *China Everbright Group buys Albanian airport operator*, *Reuters.com*, 07.10.2016, <https://www.reuters.com/article/business/china-everbright-group-buys-albanian-airport-operator-idUSKCN1271ZD/>
- Kratz A. i in., *Dwindling investments become more concentrated – Chinese FDI in Europe: 2023 Update*, *Merics.org*, 06.06.2024, <https://merics.org/en/report/dwindling-investments-become-more-concentrated-chinese-fdi-europe-2023-update>
- Krstinovska A., *What to Expect from China's Kosovo Policy*, *Chinaobservers.eu*, 13.09.2022, <https://chinaobservers.eu/what-to-expect-from-chinas-kosovo-policy/>
- Kublik A., *Chiny zapowiadają gigantyczne inwestycje w Czechach*, *Wyborcza.biz*, 30.03.2016, <https://wyborcza.biz/biznes/7,179195,19841517,chiny-zapowiadaja-gigantyczne-inwestycje-w-czechach.html?disableRedirects=true>
- Kupčík J., *Behind the Scenes of the First Czech FDI Screening Prohibition*, *Celis.institute*, 14.04.2025, https://www.celis.institute/celis-blog/the-first-czech-fdi-screening-prohibition/?utm_source=chatgpt.com
- Lee M., *Pompeo, in Slovenia, pushes 5G security, warns about China*, *Apnews.com*, 13.08.2020, <https://apnews.com/article/international-news-europe-eastern-europe-politics-slovenia-7764f3b6cb3820191068d798401fad92>
- Lopatka J., *Czechs considering 'all options' regarding China's 16+1 group*, *Reuters.com*, 20.05.2022, <https://www.reuters.com/world/czechs-considering-all-options-regarding-chinas-161-group-2022-05-20/>
- Miller J., Chazan G., Bounds A., *German business hits out at China after Lithuania trade row snares exports*, *Ft.com*, 17.12.2021, <https://www.ft.com/content/15119be1-3d57-4769-8f82-ff8cb36a668b>
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, *Xi Jinping Holds Talks with President Milos Zeman of the Czech Republic. Both Heads of State Announce the Establishment of China-Czech Strategic Partnership*, 29.03.2016, https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/zy/jj/2016zt/xjpdjkjxgsfwbmgcxdsjhaqfh/202406/t20240606_11380792.html?utm_source=chatgpt.com
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, *Deputy Minister Wojciech Gerwel met the Special Envoy of the Chinese Government for Eurasian Affairs*, 19.05.2023, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/deputy-minister-wojciech-gerwel-met-the-special-envoy-of-the-chinese-government-for-eurasian-affairs>
- Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China, *Joint Statement between the People's Republic of China and the Slovak Republic on*

- the Establishment of a Strategic Partnership*, 01.11.2024, https://www.fmprc.gov.cn/eng/zy/gb/202412/t20241217_11495557.html
- MNB Statistics, *FDI flows*, <https://statisztika.mnb.hu/statistical-topics/balance-of-payments-and-related-statistics/foreign-direct-investments/fdi-flows>
- Norton Rose Fulbright, *Global Rules on Foreign Direct Investment: Romania*, 09.2024, <https://www.nortonrosefulbright.com/en-pl/knowledge/publications/004dd539/romania#:~:text=FDI%20screening%20in%20Romania%20is,new%20investments%E2%80%9D%20under%20the%20law>
- NÚKIB, *NÚKIB officials met with South Korean and Taiwanese partners*, 29.03.2023, https://nukib.gov.cz/en/infoservis-en/news/1947-nukib-officials-met-with-south-korean-and-taiwanese-partners/?utm_source=chatgpt.com
- NÚKIB, *Software i hardware společností Huawei a ZTE je bezpečnostní hrozbou*, 17.12.2018, <https://nukib.gov.cz/cs/infoservis/hrozby/1469-software-i-hardware-spolecnosti-huawei-a-zte-je-bezpecnostni-hrozbou/>
- NÚKIB, *The Czech Government Has Publicly Attributed Cyberattacks to China: Actor APT31 Linked to the Chinese Ministry of State Security Has Targeted the Infrastructure of the Czech Ministry of Foreign Affairs*, 28.05.2025, <https://nukib.gov.cz/en/infoservis-en/news/2263-the-czech-government-has-publicly-attributed-cyberattacks-to-china-actor-apt31-linked-to-the-chinese-ministry-of-state-security-has-targeted-the-infrastructure-of-the-czech-ministry-of-foreign-affairs/>
- Ogrodnik Ł., *Nowe strategie bezpieczeństwa i obrony Słowacji*, Pism. pl, 26.02.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Nowe_strategie_bezpieczenstwa_i_obrony_Slowacji
- Pajic J., *EBRD and EU finance Montenegro's highway construction*, European Bank for Reconstruction and Development, ebrd.com, 24.07.2025, <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/montenegro-bar---boljare-highway-signing.html>
- Petrushevska D., *Despite Delay and Scandal, Chinese Firm Wins More Work in North Macedonia*, balkaninsight.com, 11.06.2024, <https://balkaninsight.com/2024/06/11/despite-delay-and-scandal-chinese-firm-wins-more-work-in-north-macedonia/>
- Pinelytė E., *Revisiting Threat Perceptions of China: A Perspective from Lithuania*, Chinaobservers.eu, 04.04.2024, <https://chinaobservers.eu/revisiting-threat-perceptions-of-china-a-perspective-from-lithuania/>
- President of Romania, *Press Statement by the President of Romania, Mr. Klaus Iohannis, following his visit to Washington, D.C., United States of America*, 20.08.2019, <https://www.presidency.ro/en/media/press-statement-by-the-president-of-romania-mr-klaus-iohannis-following-his-visit-to-washington-d-c-united-states-of-america>

- Radio Free Europe/Radio Liberty, *Slovakia Ready To Join Chinese-Brazilian Peace Plan Already Rejected By Ukraine*, 01.11.2024, <https://www.rferl.org/a/slovakia-china-fico-xi-ukraine-war-proposal-zelenskiy-russia/33183657.html>
- Republic of Albania General Prosecution Office, *Bankers Petroleum Albania Ltd Evaded Taxes by Declaring Losses for 20 Years; Fier Prosecution Issues 14 Precautionary Measures, Executes 9, Declares 5 Wanted*, 03.07.2025, https://www.pp.gov.al/Media_en/Press_Release/Bankers_Petroleum_Albania_Ltd_Evaded_Taxes_by_Declaring_Losses_for_20_Years_Fier_Prosecution_Issues_14_Precautionary_Measures_Executes_9_Declares_5_Wanted.html
- Reuters, *Taiwan opens office in Lithuania, brushing aside China opposition*, Reuters.com, 19.11.2021, <https://www.reuters.com/world/china/taiwan-opens-office-lithuania-brushing-aside-china-opposition-2021-11-18/>
- Rhodium Group, *China Cross Border Monitor* (baza danych), <https://cbm.rhg.com/data>
- Sabanadze N., Vasselier A., Wiegand G., *China-Russia alignment: a threat to Europe's security*, Merics.org, 26.06.2024, <https://merics.org/en/report/china-russia-alignment-threat-europes-security>
- Sarajevo Times, *The Republika Srpska gave Priority to the Chinese in a deal worth 100 Million Euros*, Sarajevotimes.com, 21.03.2024, <https://sarajevotimes.com/the-republika-srpska-gave-priority-to-the-chinese-in-a-deal-worth-100-million-euros/>
- Seiwert E., Soong C., *What's in a name? A rough guide to China's elaborate labeling of bilateral relations in Europe*, Merics.org, 15.10.2024, <https://merics.org/en/comment/whats-name-rough-guide-chinas-elaborate-labeling-bilateral-relations-europe>
- Shopov V., *Kosovo: China's spot of absence*, [w:] *Mapping China's Rise in the Western Balkans*, Ecf.eu, 03.2022, <https://ecfr.eu/special/china-balkans/kosovo/>
- Slovenská informačná služba (SIS), *SIS 2020 Annual Report*, 12.2021, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html>
- Spasić V., *Republic of Srpska signs renewables deal with two Chinese firms*, Balkangreenenergynews.com, 03.09.2024, <https://balkangreenenergynews.com/republic-of-srpska-signs-renewables-deal-with-two-chinese-firms/>
- Spasić V., *Tuzla 7 coal plant project in BiH is dead, entity prime minister says*, Balkangreenenergynews.com, 22.12.2023, <https://balkangreenenergynews.com/tuzla-7-coal-plant-project-in-bih-is-dead-entity-prime-minister-says/>
- State Security Department of the Republic of Lithuania, Defence Intelligence and Security Service under the Ministry of National Defence (Lithuania), *National Threat Assessment 2025*, 03.2025, <https://kam.lt/wp-content/uploads/2025/03/2025-GR-ENG-02-21-El-be-uzraso.pdf>

- Stec G., *17+1 format + Diplomatic damage control + EU-US cooperation*, Merics.org, 02.06.2021, <https://merics.org/en/merics-briefs/171-format-diplomatic-damage-control-eu-us-cooperation>
- Sytas A., *Lithuanian parliament latest to call China's treatment of Uyghurs 'genocide'*, Reuters.com, 20.05.2021, <https://www.reuters.com/world/china/lithuanian-parliament-latest-call-chinas-treatment-uyghurs-genocide-2021-05-20/>
- Taylor-Braçe A., *Albanian PM: No economic benefits from Chinese cooperation*, Euractiv.com, 23.02.2023, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/albanian-pm-no-economic-benefits-from-chinese-cooperation/>
- The American Enterprise Institute, *China Global Investment Tracker* (baza daných), <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>
- The Baltic Times, *Lithuanian MPs block Chinese cos from solar, wind farm control systems*, Baltictimes.com, 12.11.2024, https://www.baltictimes.com/lithuanian_mps_block_chinese_cos_from_solar_wind_farm_control_systems/
- The Economist, *Why are eastern European countries cosyng up to Taiwan?*, Economist.com, 02.12.2021, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/12/02/why-are-eastern-european-countries-cosying-up-to-taiwan>
- The Government of the Republic of Slovenia (GOV.SI), *Minister Han heads business delegation to China to strengthen cooperation*, Gov.si, 05.11.2024, <https://www.gov.si/en/news/2024-11-05-minister-han-heads-business-delegation-to-china-to-strengthen-cooperation/>
- The National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC), *China, Serbia decide to build community with shared future*, 09.05.2024, http://en.cppcc.gov.cn/2024-05/09/c_985473.htm
- The Slovenia Times, *National Review Commission rejects Chinese complaints over railway project*, Sloveniatimes.com, 24.12.2020, <https://sloveniatimes.com/21656/national-review-commission-rejects-chinese-complaints-over-railway-project>
- Tiezzi S., *China's Silk Road in Europe: Not Just Hungary*, Thediplomat.com, 09.06.2015, <https://thediplomat.com/2015/06/chinas-silk-road-in-europe-not-just-hungary/>
- U.S. Department of State, *The Transatlantic Alliance Goes Clean*, 17.10.2020, <https://2017-2021.state.gov/the-transatlantic-alliance-goes-clean/#:~:text=After%20extensive%20consultations%20with%20government,collection%20tools%2C%20such%20as%20Huawei.&text=European%20Union:%20Under%20Secretary%20Keith,board%20members%20may%20be%20liable>
- UN Comtrade Database, <https://comtradeplus.un.org/>
- Urhová D., *Slovenia-China Relations: A Return to Cautious Pragmatism*, Chinaobservers.eu, 15.08.2024, <https://chinaobservers.eu/slovenia-china-relations-a-return-to-cautious-pragmatism/>

- Vasovic A., *China's Hebei signs agreement to buy Serbian steel plant*, Reuters.com, 18.04.2016, <https://www.reuters.com/article/us-serbia-privatisation-steel/chinas-hebei-signs-agreement-to-buy-serbian-steel-plant-idUSKCN0XF130/>
- Vasovic A., *China's Zijin Mining to take stake in Serbian copper complex*, Reuters.com, 31.08.2018, <https://www.reuters.com/article/markets/chinas-zijin-mining-to-take-stake-in-serbian-copper-complex-idUSL8N1VM2K6/>
- Vladislavljev S., *China's Digital Silk Road Enters the Western Balkans*, Chinaobservers.eu, 06.2021, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/06/CHOICE_policy-paper_digital-silk-road_A4_web_04.pdf#page=4.07
- Vladislavljev S., *Chinese Influence in Serbia*, Cepa.org, 02.09.2022, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-serbia/>
- Vladislavljev S., *Has the China Free Trade Agreement Paid Off for Serbia?*, Chinaobservers.eu, 03.07.2025, https://chinaobservers.eu/has-the-china-free-trade-agreement-paid-off-for-serbia/?utm_source=chatgpt.com
- Vuksanovic V., *Chinese Drones in Serbian Skies*, Rusi.org, 05.01.2021, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commetary/chinese-drones-serbian-skies>
- Williams M., O'Donnell J., *Ukraine says it is finding more Chinese components in Russian weapons*, Reuters, 17.04.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-says-it-is-finding-more-chinese-components-russian-weapons-2023-04-14/>
- Xhambazi V., *Montenegro, the first victim of China's debt-trap diplomacy*, Neweasterneuropa.eu, 07.05.2021, <https://neweasterneuropa.eu/2021/05/07/montenegro-the-first-victim-of-chinas-debt-trap-diplomacy/>
- Yang Y., Milne R., Abboud L., *Chinese diplomat draws ire from Baltic nations over statehood remarks*, Ft.com, 23.04.2023, <https://www.ft.com/content/da1eead6-db4e-482a-b301-8b9dba2d0ffa>
- Zadorozhnyy T., *Ukraine sanctions 5 Chinese firms for supplying components used in Russian drones*, Kyivindependent.com, 08.07.2025, <https://kyivindependent.com/ukraine-sanctions-5-chinese-firms-for-supplying-components-used-in-russian-drones-06-2025/>
- Zimmermann A., *Baltics blast China diplomat for questioning sovereignty of ex-Soviet states*, Politico.eu, 23.04.2023, <https://www.politico.eu/article/china-france-estonia-latvia-diplomat-under-fire-in-eu-for-questioning-sovereignty-of-ex-soviet-countries/>
- Zuvela M., *China's Hisense ups stake in Slovenia's Gorenje to over 95 percent*, Reuters.com, 28.06.2018, <https://www.reuters.com/article/world/europe/chinas-hisense-ups-stake-in-slovenias-gorenje-to-over-95-percent-idUSKBN1J01CS/>

